ASSURANCE &
OVERHEIDSACCOUNTANTS

Accountantsverslag 2024

Gemeente Culemborg (concept AC)

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Aan de raadsleden van gemeente Culemborg
Ridderstraat 250
4101 BK Culemborg

3 juli 2025

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening van uw gemeente voor het boekjaar dat eindigt op 31 december 2024. We hebben onze werkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2024 en onze overeenkomst d.d. 7 augustus 2024. Onze bevindingen en aanbevelingen zijn open en constructief besproken met de ambtelijke organisatie, de portefeuillehouder Financiën en met de Auditcommissie.

Het accountantsverslag begint met een samenvatting van onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen. Daarna gaan wij in op de reikwijdte van onze controle, de diepgang waarmee wij gecontroleerd hebben en tot welke oordeel wij gekomen zijn. Vervolgens geven wij onze visie op de informatiewaarde en leesbaarheid van de paragrafen en de programmaverantwoording.

Nadat wij onze analyse hebben gegeven van de financiële positie van uw gemeente, gaan wij in meer detail in op de belangrijkste bevindingen uit onze controlewerkzaamheden. Dit doen wij langs de drie domeinen fysiek, sociaal en bedrijfsvoering.

Vervolgens geven wij op hoofdlijnen ons beeld van de interne beheersing van uw organisatie en gaan we dieper in op de speerpunten die u ons heeft meegegeven tijdens de controle

We sluiten het accountantsverslag af met bijlagen waarin we bevindingen hebben opgenomen over een aantal wettelijk verplichte onderwerpen, zoals Sisa, WNT en onze onafhankelijkheid. In de bijlage hebben we ook enkele actuele ontwikkelingen gegeven die voor u van belang kunnen zijn.

Dit accountantsverslag is opgezet als interactief document waar u eenvoudig doorheen kunt navigeren door op de menuopties aan de linkerzijde of de onderstreepte woorden te klikken. Wij vragen u terughoudend te zijn met het printen van het accountantsverslag.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruik maken om u en uw medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking die we ervaren hebben. Mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om contact met ons op te nemen.

Met vriendelijke groet,
ETL Assurance & Overheidsaccountants B.V.

J.G. Schuijt MSc RA

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken
Wij zijn voornemens om een goedkeurende controleverklaring af te geven bij de jaarrekening van uw gemeente. Dat betekent dat wij van mening zijn dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheids-verantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. De tolerantie voor fouten die wij bij de controle hebben gehanteerd bedraagt (afgerond) EUR 1,7 miljoen.

Onzekerheden aanwezig
Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er geen onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. De onzekerheid met betrekking tot de prestatie-levering van de zorg bedraagt EUR 1,2 miljoen. De onzekerheid ten aanzien van de kosten voor leerlingenvervoer is EUR 0,5 miljoen.

Het college heeft de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven
Het college heeft vastgesteld dat de omvang van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen EUR 2,7 miljoen bedraagt. Dit is onder de grens van EUR 3,4 miljoen. De reden van de onrechtmatigheid is een samenloop van begrotingsonrechtmatigheid (EUR 1,6 miljoen waarvan EUR 0,9 miljoen acceptabel) en onrechtmatige aanbestedingen (EUR 1,1 miljoen). Wij zijn niet tot een andere conclusie gekomen dan het college.

Informatiewaarde van de programmaverantwoording kan beter
Wij vinden wij de informatiewaarde en leestbaarheid en van uw jaarrekening voldoende. Desondanks zijn er verbeteringen mogelijk om de raad via de jaarrekening nog beter in positie te brengen om haar controlerende taak goed te kunnen uitvoeren. Onze belangrijkste signalering is dat goed inzichtelijk gemaakt is of beoogde activiteiten zijn uitgevoerd, en zo ja, op welke wijze. Het blijft echter aan de interpretatie van de lezer of het achterliggende doel en maatschappelijk effect is behaald.

Ons samenvattend beeld van de paragrafen
Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen.

Financiële positie van uw gemeente als geheel is voldoende
Uit onze analyse blijkt dat de financiële positie van uw gemeente als geheel voldoende is, maar de komende jaren stevig onder druk komt te staan. Dit uit zich voornamelijk in een (sterk) stijgende netto schuldquote en een dalende solvabiliteit. De redenen hiervan zijn de omvangrijke investeringen die de komende jaren gepland zijn. Vanaf pagina 16 hebben wij onze constatering per kengetal nader geduid.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Bestemmingsreserves meegenomen in weerstandsvermogen
Uit de analyse van het weerstandsvermogen blijkt dat de bandbreedte van het weerstandsvermogen in 2024 tussen 1,12 en 2,5 is. Beide liggen boven de norm van 1,0 die uw raad heeft gesteld.

Het college houdt bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit rekening met enkele bestemmingsreserves. In het BBV is echter bepaald dat dit niet mogelijk is. Er mag uitsluitend rekening worden gehouden met reserves die daadwerkelijk vrij aanwendbaar zijn, de algemene reserves. Indien er geen rekening gehouden wordt met bestemmingsreserves, dan daalt de bandbreedte van het weerstandsvermogen tussen 0,6 en 1,4.

Jaarafsluiting is goed verlopen
Over het algemeen zijn wij tevreden met de wijze waarop het afsluitproces en de jaarrekeningcontrole zijn verlopen. Bij de start van de controle waren de door ons gevraagde documenten voor het grootste deel beschikbaar, waardoor we een goede start hebben kunnen maken met onze controlewerkzaamheden. De vragen die wij hadden werden snel en toereikend beantwoord. Wij hebben een beperkt aantal correcties voorgesteld. Deze zijn allemaal gecorrigeerd.

Desalniettemin zien wij op onderdelen ruimte voor verbetering bij de dossiervorming. Tevens hebben wij geconstateerd dat een medewerker in de derde lijn bij de BWB een aantal specificaties en onderbouwingen heeft aangepast om de kwaliteit van het dossier te waarborgen. Hoewel wij blij zijn met dit filter in het afsluitproces, zijn wij van mening dat de kwaliteit van het dossier gewaarborgd moet worden in de eerste en tweede lijn.

Geen indicaties voor fraude
Tijdens onze controle hebben wij nadrukkelijk aandacht besteed aan het onderwerp fraude. Uit onze werkzaamheden zijn geen indicaties voortgekomen voor fraude.

Schattingen door het college zijn evenwichtig
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen, bijvoorbeeld ten aanzien van de waardering van de (im)materiële vaste activa en de grondexploitaties. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt beoordeeld en allemaal als evenwichtig aangemerkt.

Onze bevindingen in het fysiek domein
De boekwaarde van de grondexploitaties is afgenomen met EUR 0,2 miljoen tot een bedrag van EUR 3,0 miljoen. De totale investeringen in 2024 bedragen EUR 0,6 miljoen, de totale opbrengsten EUR 1,7 miljoen. Het resultaat over 2024 is EUR 0,9 miljoen.

Het bedrag van de Reserve Grondexploitaties (EUR 10,0 miljoen) is relatief hoog. De totale omvang van de risico's in de grondexploitaties is berekend op EUR 5,0 miljoen. Daarnaast zijn de berekeningen in het MPG 2025 voldoende voorzichtig. Wij geven u in overweging om nadere afspraken te maken met het college over de wenselijke omvang van deze reserve in het licht van toekomstige ontwikkelingen.

.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Onze bevindingen in het sociaal domein

Voorspellende waarde zorgkosten kan beter

Wij hebben geconstateerd dat er goede stappen gezet zijn om de interne beheersing van de processen in het sociaal domein te verbeteren. De vertaling van deze informatie naar de P&C documenten vindt echter nog onvoldoende plaats. De P&C documenten geven daarom beperkt actueel inzicht in de zorgkosten. Hierdoor is het risico aanwezig dat de werkelijke zorgkosten vanuit de Wmo en Jeugdwet (veel) hoger uitvallen dan eerder verwacht. Wij hebben in onze managementletter een aantal tips gedeeld met het college hoe de interne beheersing van de (ontwikkeling van de) zorgkosten in het zorgdomein versterkt kan worden.

Veel kleine aanbieders jeugdzorg leidt tot onzekerheid zorglevering

Zoals bij de samenvatting van onze detailbevindingen hebben opgemerkt, heeft het college in 2024 de prestatielevering van de zorg in natura niet volledig kunnen vaststellen. Hierbij valt op dat de onzekerheid bij de jeugdzorg veel hoger is dan bij de zorg in het kader van de Wmo. De belangrijkste reden hiervoor is dat u in de jeugdzorg gebruik maakt van veel kleine zorgaanbieders. Hierdoor is het moeilijker om goede grip te houden op deze leveranciers vanuit contractmanagement, maar ook op de zorglevering. Daarom raden wij u aan om in regioverband te onderzoeken of het mogelijk is om het aantal aanbieders in de jeugdzorg te verkleinen. Indien dit niet mogelijk is, dan raden wij u aan om de interne beheersing van de zorglevering door deze aanbieders te verbeteren.

Onze bevindingen in het domein bedrijfsvoering

Voorspellende waarde van de begroting kan worden verbeterd

Het resultaat in de jaarrekening 2024 is uitgekomen op een voordeel van EUR 7,5 miljoen. In de najaarsrapportage ging het college uit van een nadeel van EUR 0,2 miljoen. Dit is een verschil van EUR 7,7 miljoen met de werkelijkheid. Hoewel een aantal afwijkingen tussen de najaarsrapportage en de werkelijkheid op het laatste moment bekend waren, zijn de relatief omvangrijke verschillen tussen primaire begroting, najaarsrapportage en realisatie naar onze mening een indicatie dat de voorspellende waarde van de (bijgestelde) begroting beter kan. Wij raden u daarom aan om het college te verzoeken om na te gaan op welke wijze het voorspellende vermogen van de najaarsrapportage kan worden verbeterd.

Actualiseer de Nota reserves en voorzieningen

Voor de kaders ten aanzien van de reserves en voorzieningen geeft de financiële verordening aan dat het college eens in de vier jaar een geactualiseerde Nota Reserves en voorzieningen aan de raad moeten aanbieden ter vaststelling. Wij hebben geconstateerd dat dit voor het laatst heeft plaatsgevonden in 2020. Wij raden u aan om de Nota Reserves en voorzieningen op korte termijn te actualiseren.

Wij raden u aan om bij de herziening van de Nota Reserves en voorzieningen de nut en noodzaak van de reserves kritisch tegen het licht te houden. Indien deze geen toegevoegde waarde meer hebben, dan raden wij u aan om de betreffende reserves vrij te geven

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Er wordt gewerkt aan verbetering van de interne beheersing

Naar onze mening moet de kwaliteit van de interne beheersing om tot een getrouwe jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording te komen, worden verbeterd. Dit geldt in het bijzonder voor de eerste en tweede lijn. Onze mening wordt ondersteund door de bevindingen die voortkomen uit de werkzaamheden van de VIC over de eerste kwartalen van 2024.

Er is nog een weg te gaan is, maar naar onze mening worden er al goede stappen gezet om de interne beheersing naar een hoger niveau te brengen. En nog belangrijker: de houding in de controleomgeving is goed. De noodzaak om te moeten verbeteren wordt door het college en management onderkend en de wil om het te doen, binnen de mogelijkheden van uw organisatie, is aanwezig.

Na afloop van onze interim-controle zijn onze bevindingen en aanbevelingen verzameld in één overzicht waarin de status en voortgang van de opvolging van deze bevindingen en aanbevelingen wordt bewaakt: de auditmonitor. Naar onze mening is dit een goed instrument op de verbetering van de interne beheersing te kunnen volgen. Wij hebben begrepen dat de auditmonitor periodiek ter informatie zal worden aangeboden aan de auditcommissie.

Uw speerpunten nader uitgewerkt

Interne beheersing van grote projecten

Onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen zijn:

- Het totaaloverzicht met projecten vormt voor ons een bevestiging van onze eerdere constatering dat de ambities van de organisatie hoog zijn. Wij raden u aan om een duidelijke prioritering en planning (in uren en middelen) mee te geven aan deze projecten. Op deze manier kunnen keuzes gemaakt worden over fasering en uitvoering van de projecten.
- Er is geen sprake van één interne beheersingsomgeving voor alle grote projecten, bijvoorbeeld in de vorm van een afgebakende projectorganisatie met standaard werkprocessen en beheersingsinstrumenten. In plaats daarvan wordt de interne beheersing vooral vormgegeven op projectniveau, waarbij de ervaring en voorkeur van de betreffende projectleider een rol speelt.
- Wij zijn wij van mening dat uw organisatie gebaat is bij meer structuur en standaardisatie van de interne beheersing van grote projecten. Hierbij kan gedacht worden aan een standaardopzet van voor- en nacalculaties, voortgangsrapportages, besluitvormende documenten, samenwerkingsvormen en evaluaties. Hierbij is een belangrijke rol aanwezig voor de business controllers als aanjagers van de projectbeheersing.
- Er worden achteraf niet structureel project- of evaluatierapportages opgesteld als sluitstuk van de P&C cyclus op projectniveau. Dergelijke rapportages kunnen inzicht geven in het verloop van het project en waardevolle leereffecten geven voor volgende projecten. Daarnaast kunnen ze dienen als intern verantwoordingsdocument richting de opdrachtgever.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

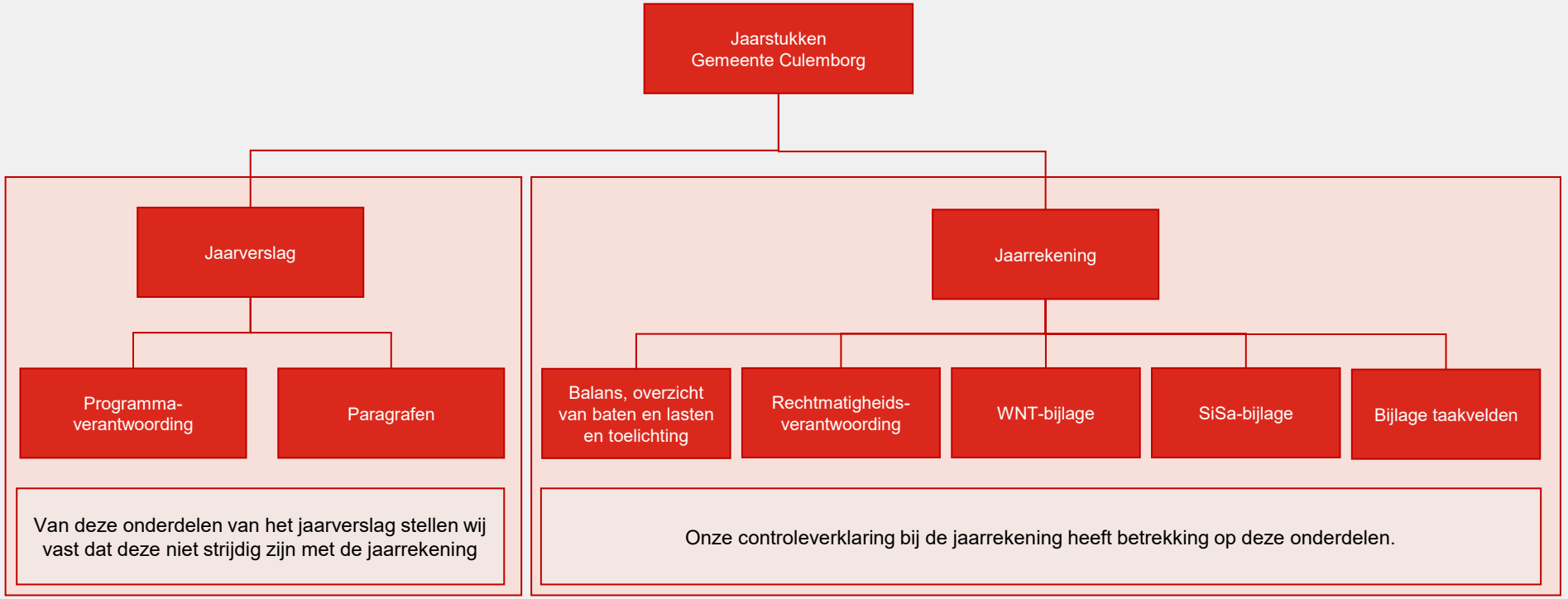
Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

De reikwijdte van onze controle

U heeft ons verzocht om de jaarrekening 2024 van uw gemeente te controleren. De jaarstukken bestaan uit meerdere onderdelen, welke wij niet allemaal met dezelfde diepgang controleren. In het auditplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle.

Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het auditplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen op welke wijze wij de verschillende onderdelen van de jaarstukken in onze controle hebben betrokken.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Dit zijn de definitieve toleranties die wij hebben gebruikt tijdens onze controle

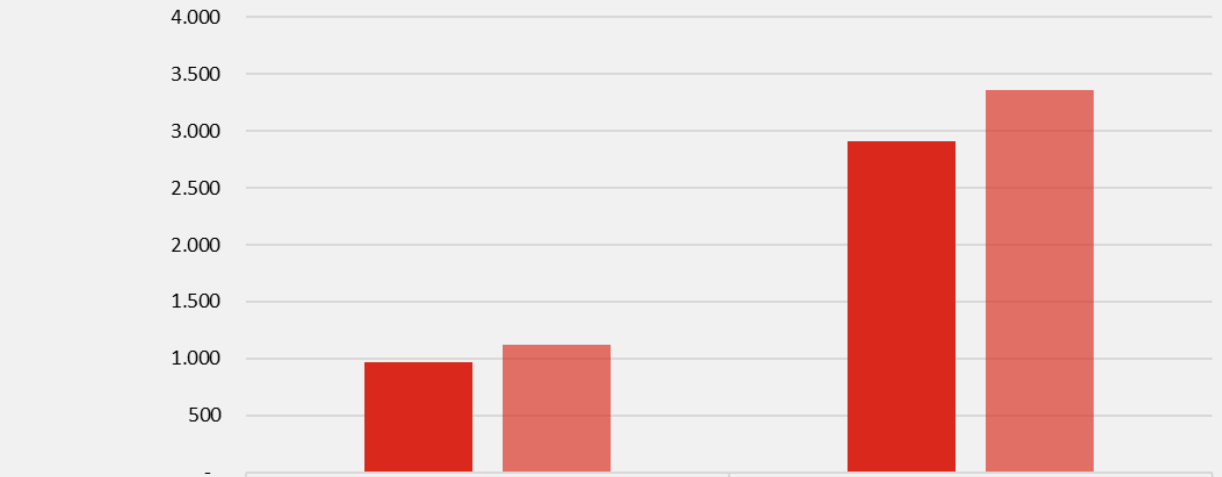
U bepaalt binnen de wettelijke kaders welke goedkeuringstoleranties wij hanteren. Op grond van het BADO bedraagt deze tolerantie maximaal 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves voor fouten en 3% voor onzekerheden. U heeft ons gevraagd om deze maximale tolerantie te gebruiken bij onze werkzaamheden. De relatie tussen de goedkeuringstolerantie, eventueel geconstateerde afwijkingen en ons oordeel staat in tabel rechts van deze pagina aangegeven. Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. Dit hebben wij samengevat in onderstaande grafiek.

	≤ 1%	≤ 3%	≥ 3%	≥ 10%
Fouten	Goedkeurend	Beperking	Afkeuring	Afkeuring
Onzekerheden	Goedkeurend		Beperking	Oordeel-onthouding

Rapporteringstolerantie

De rapporteringstolerantie is de grens waarboven wij gevonden afwijkingen in dit accountantsverslag aan u rapporteren. U heeft de rapporteringstolerantie vastgesteld op 0,1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves. Voor 2024 is dit EUR 112.000.

De goedkeuringstolerantie ten opzichte van onze planning is TOEGENOMEN

	Fouten	Onzekerheden
Tolerantie controleplan	970	2.910
Tolerantie jaarrekening	1.120	3.360

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

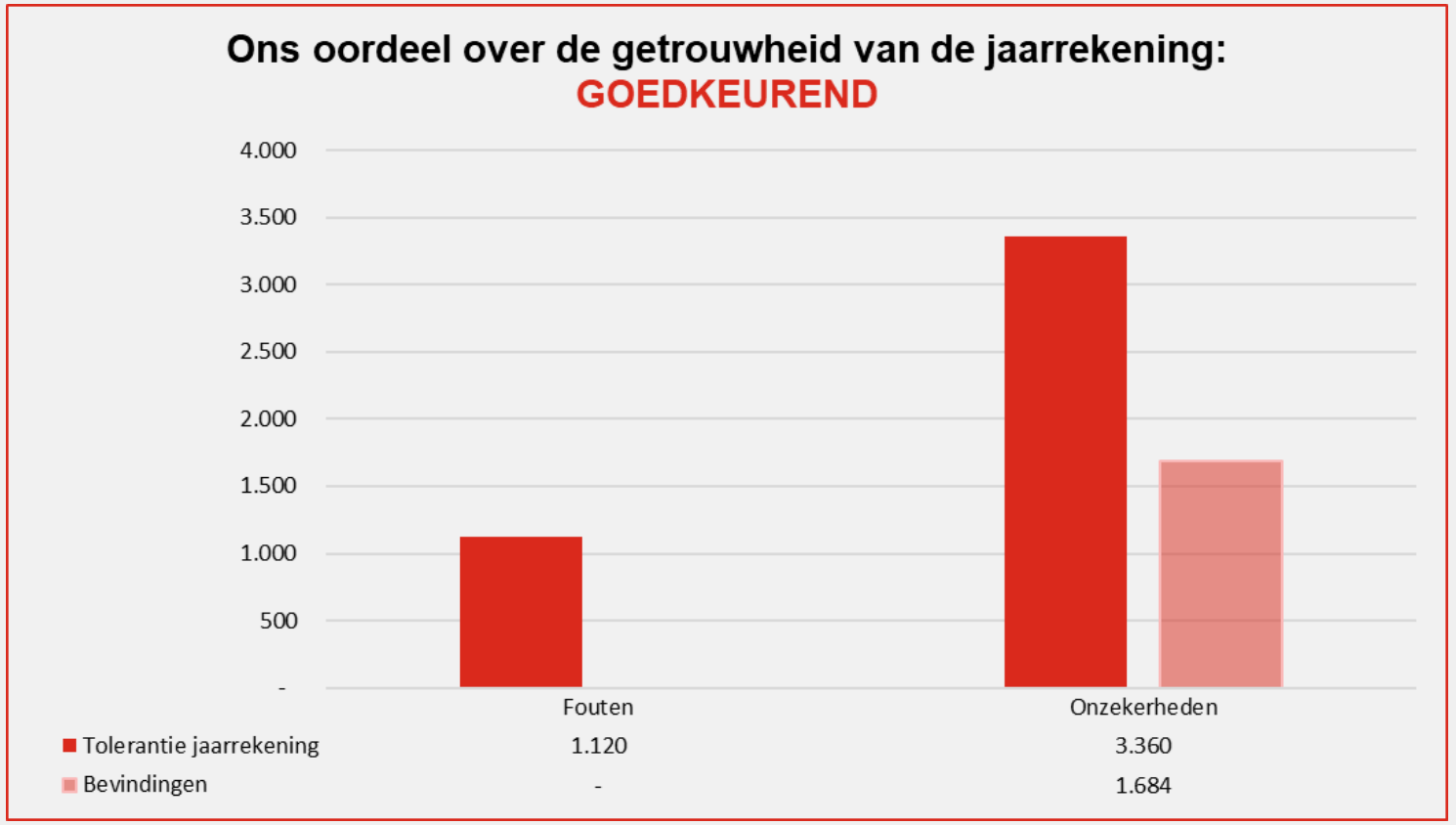
Wij geven een goedkeurend oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening

Ons oordeel bij uw jaarrekening

Wij zijn voornemens om een goedkeurende controleverklaring af te geven bij de jaarrekening van uw gemeente. Derhalve is ons oordeel dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Bevindingen blijven binnen de tolerantie

Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er helemaal geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze fouten en onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. Dit hebben wij in onderstaande tabel samengevat. Op de volgende pagina kunt u lezen om welke specifieke fouten en onzekerheden het gaat.

Samenvatting
Jaarrekening
Reikwijdte van de controle
Goedkeuringstolerantie
Ons getrouwheidsoordeel
Samenvatting bevindingen
Rechtmatigheidsverantwoording
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Fouten en onzekerheden in de jaarrekening nader uitgelicht

Fouten

Er zijn geen niet-gecorrigeerde fouten boven de rapporteringstolerantie.

Onzekerheden

De onzekerheden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Investering	Bedrag in EUR 1.000
Levering Wmo-zorg niet vastgesteld	100
Levering Jeugdzorg niet vastgesteld	633
Levering zorg via pgb niet vastgesteld	415
Juistheid gefactureerde bedragen Leerlingenvervoer	536
Totaal	**1.684**

Levering zorgprestaties niet vastgesteld

De zorgverleners die een totale productie leveren van meer dan EUR 125.000, dienen een verantwoording te verstrekken voorzien van een accountantsverklaring waaruit blijkt dat de zorg daadwerkelijk geleverd is. Het college heeft geconstateerd dat enkele zorgverleners die niet (tijdig) hebben gedaan, dan wel een niet-goedkeurende verklaring hebben meegestuurd. De totale productiewaarde van deze aanbieders is EUR 733.000. Hiervan heeft EUR 100.000 betrekking op Wmo-zorg en EUR 633.000 op jeugdzorg.

Onzekerheid Pgb-zorg

Naast de zorg in natura, verstrekt de gemeente ook een bedrag van EUR 415.000 aan Pgb-budgetten. Van deze zorg heeft het college geen werkzaamheden uitgevoerd op de levering van betaalde zorg. Wij kunnen daarom niet vaststellen of deze zorg daadwerkelijk heeft plaatsgevonden en nemen daarom deze lasten mee als onzekerheid voor onze controle.

Juistheid kosten leerlingenvervoer niet aangetoond

Maandelijks ontvangt uw gemeente een factuur voor de kosten van leerlingenvervoer van Regio Rivierenland. De hoogte van deze kosten is gebaseerd op de afspraken die gemaakt zijn in de dienstverlenings-overeenkomst (DVO) met Regio Rivierenland. De basis hiervoor zijn d tarieven die de vervoerders in rekening brengen bij Regio Rivierenland en het aantal ritten dat gereden wordt. De VIC heeft geconstateerd dat de door Regio Rivierenland in rekening gebrachte kosten niet zichtbaar zijn gecontroleerd voordat ze zijn betaald. Wij zijn het eens met dit standpunt. Daarom hebben wij de kosten voor leerlingenvervoer die door Regio Rivierenland zijn gefactureerd volledig als onzeker aangemerkt.

Samenvatting
Jaarrekening
Reikwijdte van de controle
Goedkeuringstolerantie
Ons getrouwheidsoordeel
Samenvatting bevindingen
Rechtmatigheidsverantwoording
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Het college heeft voor het eerst de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven

Achtergrond

Dit jaar heeft het college wederom een eigen oordeel gegeven bij de rechtmatigheid van de jaarrekening. Deze rechtmatigheids-verantwoording is onderdeel van de jaarrekening en valt daarom binnen de reikwijdte van onze controle. Daarmee zijn voor de raad waarborgen ingebouwd dat het college niet zomaar de verantwoording kan opstellen en afgeven.

Bij rechtmatigheid in dit kader bestaat er een duidelijke relatie met het financiële beheer. Baten, lasten en balansmutaties moeten rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rechtmatigheidsverantwoording door het college gaat dus primair om de financiële beheershandelingen.

Rechtmatigheidscriteria

In de rechtmatigheidsverantwoording legt het college verantwoording af over de volgende drie rechtmatigheidscriteria:

- **Begrotingsrechtmatigheid:** handelt het college binnen de door u beschikbaar gestelde budgetten en kredieten.
- **Misbruik en oneigenlijk gebruik:** zijn in (de uitvoering van) het beleid voldoende waarborgen opgenomen om misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving te voorkomen of tegen te gaan?
- **Voorwaardencriterium:** zijn de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen?

Alle andere criteria worden afgedekt door het oordeel van de accountant over het getrouwe beeld van de jaarrekening. Deze hoeven niet vermeld te worden in de rechtmatigheidsverantwoording.

Verantwoordingsgrens

In de rechtmatigheidsverantwoording rapporteert het college over geconstateerde afwijkingen. Onder afwijkingen wordt verstaan fouten en onduidelijkheden over de rechtmatigheid van een financiële beheershandeling. U heeft ervoor gekozen om de verantwoordings-grens vast te stellen op 3% van de werkelijke lasten, inclusief werkelijke toevoegingen aan de reserves. Dit is gelijk aan (afgerond) EUR 3,4 miljoen.

Vaststelling door het college

Het college heeft vastgesteld dat de omvang van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen EUR 2,7 miljoen bedraagt. Dit is lager dan de daarvoor gestelde grens van EUR 3,4 miljoen.

De reden voor de onrechtmatigheid is een samenloop van begrotingsonrechtmatigheid (EUR 1,6 miljoen) en onrechtmatige aanbestedingen (EUR 1,1 miljoen). De onrechtmatigheden zijn in meer detail toegelicht in de rechtmatigheidsverantwoording en de paragraaf Bedrijfsvoering. Hierin is ook opgenomen dat een deel van de begrotingsonrechtmatigheid als acceptabel moet worden aangemerkt. Dit gaat om een bedrag van EUR 0,9 miljoen.

Ons oordeel over de rechtmatigheidsverantwoording

Wij hebben de werkzaamheden die door en namens het college zijn uitgevoerd om tot de rechtmatigheidsverantwoording te komen in detail beoordeeld. Op basis van deze werkzaamheden zijn wij niet tot een andere conclusie gekomen dan het college, Daarom hebben wij geoordeeld dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording

In de tabel hieronder hebben wij ons mening gegeven over de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording.
.

Daarnaast hebben wij beoordeeld of de programmaverantwoording in overeenstemming is met de jaarrekening en voldoet aan alle eisen die het BBV eraan stelt.

Proces	Status	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Leesbaarheid	●	• De programma's kennen een duidelijke en consistente opbouw waarin het maatschappelijk effect wordt gevolgd door wat er bereikt en gedaan is, wat het gekost heeft en welke verbonden partijen betrokken zijn. Hierdoor ontstaat een leesbaar 360-graden beeld van het programma. • Door het gebruik van visualisatie is snel inzichtelijk wat de status is van voorgenomen activiteiten en beoogde prestaties.
Informatiewaarde	●	• Er wordt goed inzichtelijk gemaakt of de beoogde activiteit is uitgevoerd, en zo ja, op welke wijze. Het blijft echter aan de interpretatie van de lezer of het achterliggende doel en maatschappelijk effect is behaald. • De indicatoren zijn de standaardindicatoren volgens het BBV Het ontbreekt aan gemeente-specifieke indicatoren. Tevens ontbreken normen, waardoor er geen conclusies getrokken kunnen worden. • De financiële verschillen zijn kwantitatief alleen op programmaniveau inzichtelijk gemaakt, terwijl de analyse van de verschillen in detail is gedaan. Het zou de lezer ondersteunen door het verschil in meer detail inzichtelijk te maken en analyseren.
Overeenstemming met jaarrekening	●	
Overeenstemming met het BBV	●	

Legenda	Betekenis
●	Voldoet niet of beperkt aan de norm
●	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om de raad beter in positie te brengen
●	Voldoet aan de norm en brengt de raad goed in positie

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

In onze visie vormen de paragrafen een belangrijk onderdeel voor de raad om haar controlerende taak goed te kunnen uitvoeren. In deze paragrafen moet het college verantwoording afleggen over een aantal belangrijke beleidsmatige onderwerpen die dwars door de programma's heen snijden. Daarom geven wij ook ten aanzien van de paragrafen ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde. Tevens beoordelen we of de paragrafen in overeenstemming zijn met de jaarrekening en voldoen aan alle eisen die het BBV aan de paragrafen stelt. Dit hebben wij per paragraaf gedaan.

Op de volgende pagina's hebben wij onze ons mening gegeven over de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording.

Wij bevelen u aan om ook onze signaleringen ten aanzien van de paragrafen mee te nemen bij de verdere ontwikkeling van uw P&C documenten.

Ons samenvattend beeld van de paragrafen

Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde erg verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen. De paragrafen bevatten over het algemeen wel voldoende informatie over het onderwerp van de paragraaf. In uw financiële verordening heeft u geen aanvullende eisen en wensen gesteld aan de paragrafen.

Samenvattend komen wij tot de volgende aanbevelingen om de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen te verbeteren::

- Versterk de koppeling tussen de paragrafen in de begroting en de paragrafen in de jaarrekening;
- Voorzie kwalitatieve analyses van verklarende kwantitatieve analyses;
- Maak meer gebruik van grafieken en infographics.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Proces	Status	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Lokale heffingen	🔴	• Geen inzicht gegeven in de mate van kostendekkendheid per heffing voor alle rechten en bestemmingsheffingen die de gemeente in rekening brengt. • Uit de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes blijkt niet hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door kruissubsidiëring.
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	🟡	• Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie, zoals gevraagd door het BBV, ontbreekt. De kengetallen worden weliswaar individueel behandeld, maar een totaalbeoordeling ontbreekt.
Onderhoud kapitaalgoederen	🟡	• Wordt beperkt inzicht gegeven in de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien. Deze worden wel kwalitatief genoemd, maar het ontbreekt aan een verschillenanalyse tussen werkelijkheid en de begroting; • Geen meerjarenperspectief meegenomen voor inzicht in structurele karakter van de onderhoudskosten

Legenda	Betekenis
🔴	Voldoet niet of beperkt aan de norm
🟡	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om de raad beter in positie te brengen
🟢	Voldoet aan de norm en brengt de raad goed in positie

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Proces	Status	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Financiering	🟡	• In de paragraaf blijkt niet duidelijk op welke wijze rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden is toegerekend.
Bedrijfsvoering	🟢	
Verbonden partijen	🔴	• De risico's die voor de verbonden partijen zelf van toepassing zijn, zijn goed uitgewerkt. Het BBV vraagt echter om een opgave van de risico's voor de financiële positie van de gemeente zelf, niet die van de verbonden partij.
Grondbeleid	🟢	
Openbaarheid	🟡	• Beperkte invulling gegeven aan artikel 16a BBV

Legenda	Betekenis
🔴	Voldoet niet of beperkt aan de norm
🟡	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om de raad beter in positie te brengen
🟢	Voldoet aan de norm en brengt de raad goed in positie

Samenvatting

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Kengetallen BBV

Weerstandsvermogen

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

In onze controleverklaring moeten wij expliciet aandacht besteden aan de geschiktheid van de door het college gehanteerde en onderbouwde veronderstellingen inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie.

Om aan deze eis te voldoen hebben wij onder andere kennis genomen van de in jaarstukken opgenomen paragraaf "Weerstandsvermogen", waarin het college de relatie heeft gelegd tussen de onderkende risico's, de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstands-vermogen Ten aanzien van deze analyse hebben wij overwogen of deze alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle van de jaarrekening kennis hebben. Ons beeld van deze paragraaf hebben we eerder al gegeven. Een nadere analyse van uw weerstandsvermogen hebben we op deze pagina gegeven.

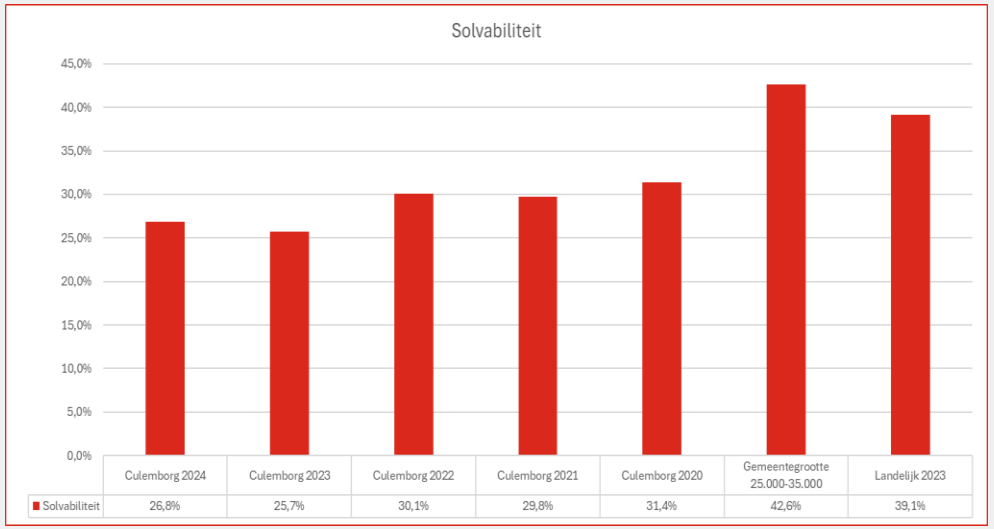
Daarnaast hebben wij vastgesteld of de volgens het BBV verplichte financiële kengetallen in lijn liggen met de gangbare normen. In de grafieken op deze en de volgende pagina's hebben we een overzicht opgenomen van de kengetallen die verplicht in de jaarrekening van uw gemeente moeten worden opgenomen. Deze hebben we afgezet tegen de waarden van de ratio's van de gemeente over de afgelopen vier jaar, maar ook tegen de gemiddelde omvang van andere gemeenten met uw omvang en met Nederland als geheel. Uit deze analyse blijkt dat de financiële positie van uw gemeente als geheel voldoende is, maar de komende jaren stevig onder druk komt te staan. Dit uit zich voornamelijk in een (sterk) stijgende netto schuldquote en een dalende solvabiliteit. De redenen hiervan zijn de omvangrijke investeringen die de komende jaren gepland zijn.

Hierna hebben wij onze constatering per kengetal nader geduid.

Solvabiliteit

De solvabiliteit van uw gemeente heeft zich in 2024 herstelt na de forse daling in 2023. Per 31 december 2024 bedraagt de solvabiliteit 26,8% tegen 25,7% eind 2023. Hiermee zit uw gemeente in de meest risicocategorie *neutraal* die de provincie gebruikt bij de uitvoering van haar toezichthoudende taak. Ten opzichte van andere gemeenten met uw omvang blijft uw solvabiliteit echter (ver) achter.

De toename van de solvabiliteit is vooral te danken aan het hoge positieve resultaat over 2024 in combinatie met het beperkte bedrag aan investeringen die in 2024 zijn gedaan. Omdat het college verwacht dat de solvabiliteit de komende jaren daalt naar 20%, raden wij u aan om de ontwikkeling van de solvabiliteit bij de begroting 2026 goed in de gaten te houden, omdat u relatief weinig buffers heeft om (onverwachte) tegenvallers op te vangen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

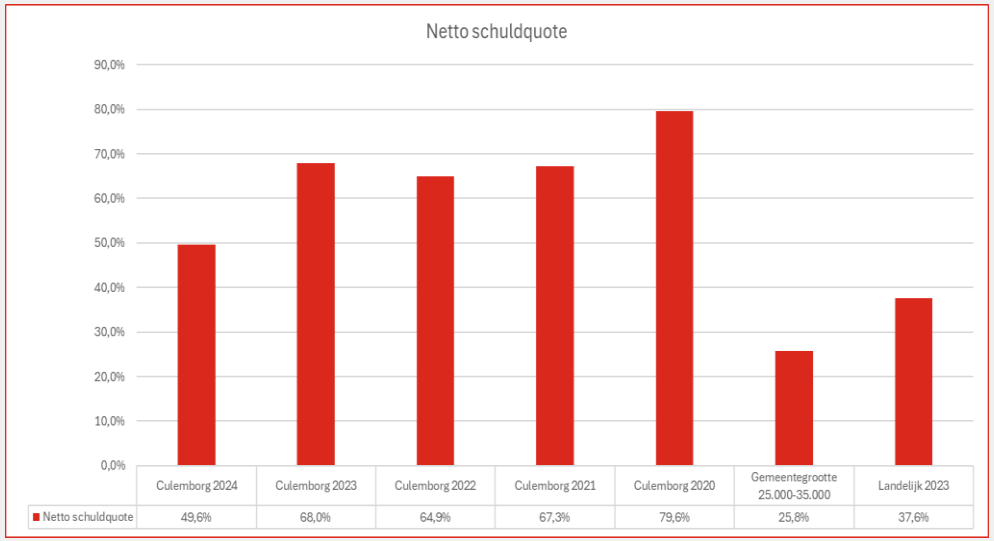
Netto schuldquote en gecorrigeerde netto schuldquote

De netto schuldquote van uw gemeente is in 2024 sterk gedaald naar een niveau rond de 50%. In de jaren daarvoor lag deze tussen 65%-68%. Deze daling komt omdat er een achterstand is ontstaan in de uitvoering van uw investeringsagenda. Daarnaast is in 2024 een hoog bedrag aan specifieke uitkeringen ontvangen die nog niet zijn uitgegeven. Deze middelen zijn gebruikt om lopende uitgaven te betalen, waardoor er geen extra middelen geleend hoefde te worden.

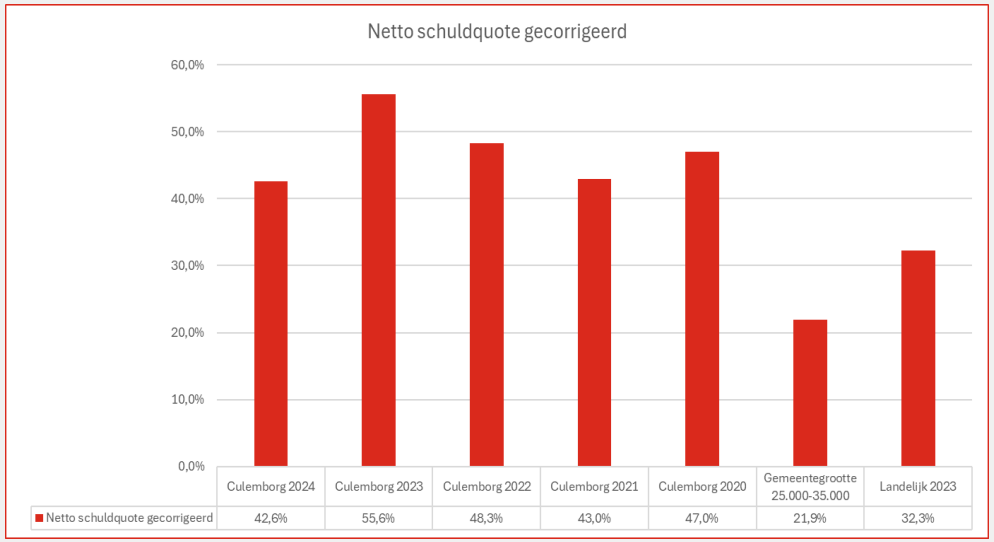
Vanuit haar toezichthoudende taak acht de provincie een (gecorrigeerd) netto schuldquote die lager is dan 90% als minst risicovol. Voor beide ratio's voldoet uw gemeente hier ruimschoots aan.

Ten opzichte van het landelijk gemiddelde en het gemiddelde van andere gemeenten met uw omvang, is uw netto-schuldquote aanmerkelijk hoger. Ook dit houdt voor een belangrijk deel verband met het relatieve hoge ambitieniveau dat u heeft.

Om de ambities en investeringen te financieren wordt verwacht dat er in de periode 2025-2028 nieuwe leningen aangetrokken moeten worden. In de begroting 2025 is daarom rekening gehouden met een netto schuldquote van 96%. Daarom raden wij u aan om, net als de solvabiliteit, de ontwikkeling van deze ratio de komende jaren goed in de gaten te houden om te voorkomen dat deze boven het onwenselijke niveau van 100% komt.

	Culemborg 2024	Culemborg 2023	Culemborg 2022	Culemborg 2021	Culemborg 2020	Gemeentegrootte 25.000-35.000	Landelijk 2023
Netto schuldquote	49,6%	68,0%	64,9%	67,3%	79,6%	25,8%	37,6%

	Culemborg 2024	Culemborg 2023	Culemborg 2022	Culemborg 2021	Culemborg 2020	Gemeentegrootte 25.000-35.000	Landelijk 2023
Netto schuldquote gecorrigeerd	42,6%	55,6%	48,3%	43,0%	47,0%	21,9%	32,3%

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

Grondbeleid

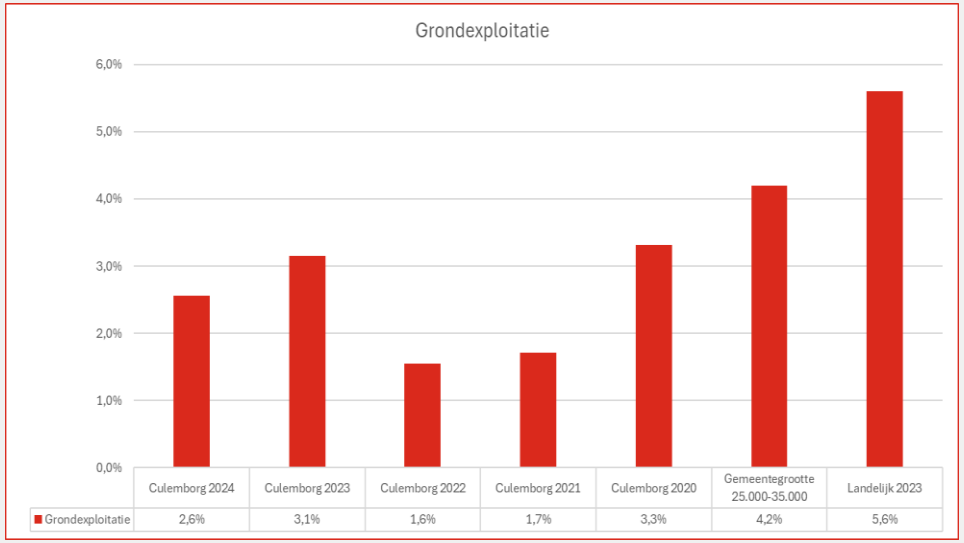
Het relatieve belang van de grondexploitaties in de totale exploitatie van de gemeente is beperkt. De laatste jaren schommelt dit percentage tussen 1,7%-3,3%. Met dit lage percentage bevindt uw gemeente zich in de categorie *minste risicovol*. die de provincie hanteert bij haar toezichthoudende taak.

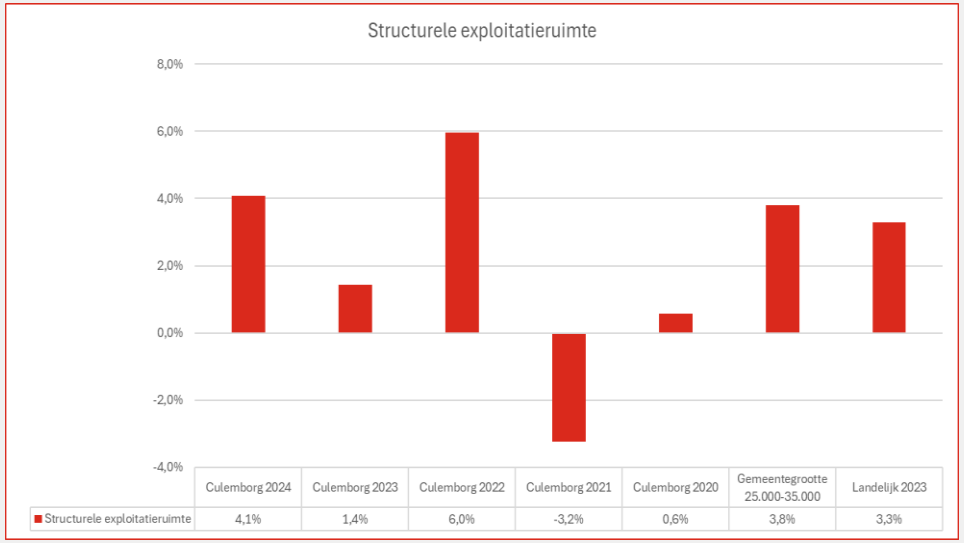
Ten opzichte van het gemiddelde van andere gemeenten is het financiële risicoprofiel van uw grondexploitaties laag. Dit gemiddelde is 5,6%, respectievelijk 4,2%. De reden hiervan is dat u ‘slechts’ twee grondexploitaties op de balans heeft staan, waarbij de risico’s van de grondexploitatie Lanxmeer al helemaal voorzien zijn.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is net als de afgelopen jaar positief. Dit houdt in dat de structurele lasten kunnen worden gedekt door structurele baten. Er een feitelijk sprake is van een overschot in de exploitatie in 2024 nadat alle incidentele resultaten zijn geëlimineerd. Dit is voor de provincie een belangrijk uitgangspunt bij de uitvoering van haar toezichthoudende taak.

Het percentage in 2023 blijft wel achter bij andere gemeenten in Nederland. De verwachting is dat, zeker gezien de mogelijke afname van het gemeentefonds, dit percentage de komende jaren onder druk komt te staan.

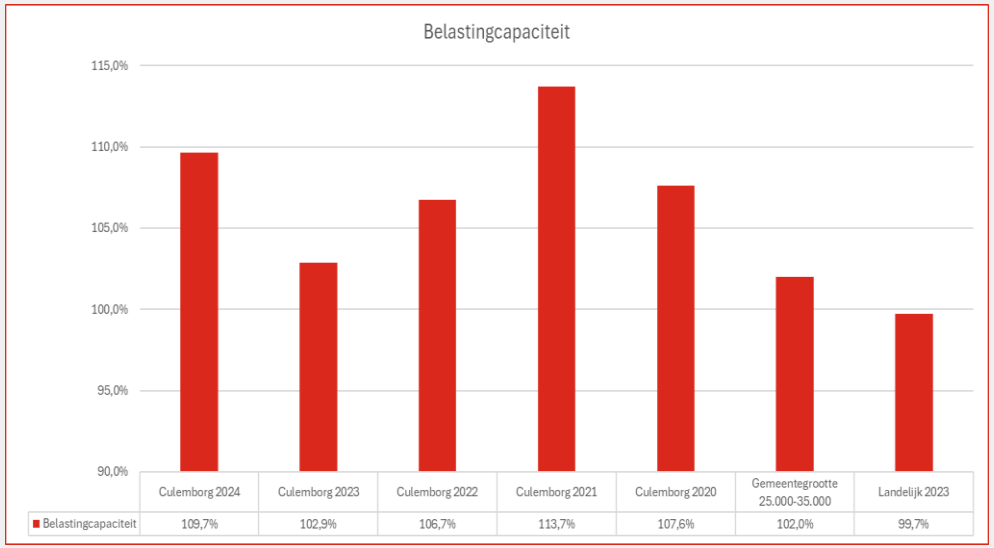

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt berekend als de verhouding tussen de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in uw gemeente en de landelijke gemiddelde woonlasten voor hetzelfde huishouden over het laatst bekende begrotingsjaar. Hiervoor hebben wij 2024 gebruikt. Om de berekeningen te maken hebben wij de definities aangehouden van het kennisinstituut Coelo. Dit instituut gaat voor de bepaling van het gemiddelde bedrag aan OZB uit van de gemiddelde WOZ waarde van een koopwoning in uw gemeente. Wij gebruiken de definitie van Coelo om aan te sluiten bij de informatie die openbaar gemaakt is door het CBS.

	Culemborg 2024	Culemborg 2023	Culemborg 2022	Culemborg 2021	Culemborg 2020	Gemeentegrootte 25.000-35.000	Landelijk 2023
Belastingcapaciteit	109,7%	102,9%	106,7%	113,7%	107,6%	102,0%	99,7%

De omvang van de belastingcapaciteit van uw gemeente is in 2024 toegenomen na twee jaren van daling. Dit wordt vooral veroorzaakt door een toename in de rioolheffing van EUR 185 naar EUR 264 per belastingobject. Hierdoor bent u met de gemeentelijke belastingen relatief “duur”. Hiermee bent u door de provincie ingedeeld in de hoogste risicocategorie. Het betekent ook dat u ten opzichte van andere gemeenten de komende jaren minder mogelijkheden hebt om de belastingverhoging te gebruiken als structureel algemeen dekkingsmiddel.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw weerstandsvermogen

In de paragraaf Weerstandsvermogen is door het college een analyse gemaakt van het weerstandsvermogen van uw gemeente per 31 december 2024. Eerder in dit rapport hebben wij een aangegeven hoe wij aankijken tegen de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragraaf Weerstandvermogen. In deze paragraaf gaan we dieper in op de analyse die door het college gemaakt is.

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de financiële risico's die de gemeente loopt en de buffers die gemeente vrij beschikbaar heeft om deze risico's op te vangen (de weerstandscapaciteit). Uit de analyse van het college blijkt dat de bandbreedte van het weerstandsvermogen in 2024 tussen 1,12 en 2,5 is. Beide liggen boven de norm van 1,0 die uw raad heeft gesteld.

Bestemmingsreserves onderdeel van beschikbare weerstandscapaciteit
Het is ons opgevallen dat het college bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit rekening houdt met enkele bestemmingsreserves. In het BBV is echter bepaald dat dit niet mogelijk is. Er mag uitsluitend rekening worden gehouden met reserves die daadwerkelijk vrij aanwendbaar zijn, de algemene reserves.

Het onderscheid tussen de algemene reserve en bestemmingsreserves is gelegen in het feit dat de algemene reserve vrij aanwendbaar is en bestemmingsreserves zijn door de raad 'geoormerkt'. Deze reserves zijn gevormd voor een specifiek doel zoals bijvoorbeeld een bestemmings-reserve om geld te sparen voor incidentele aankopen in het grondbedrijf. Alleen de algemene reserve wordt tot het vrij besteedbaar eigen vermogen gerekend, de bestemmingsreserves worden hier niet toe gerekend en daarmee dus ook niet tot de weerstandscapaciteit. Indien er geen rekening gehouden wordt met bestemmingsreserves, dan daalt de bandbreedte van het weerstandsvermogen tussen 0,6 en 1,4.

Uw weerstandsvermogen nader geanalyseerd
Ten opzichte van vorig jaar is het weerstandsvermogen toegenomen. In de jaarstukken 2023 stond een bandbreedte tussen 1,0 en 1,6. Deze toename is te danken aan een combinatie van een lager minimaal risiconiveau en een hoger bedrag aan beschikbare weerstandscapaciteit. De bandbreedte van de financiële omvang van de risico's is gewijzigd van EUR 6,1-9,4 miljoen naar EUR 4,8-10,7 miljoen. Het minimale risico is derhalve lager geworden en het maximale risico hoger. Hierdoor is de bandbreedte van het weerstandsvermogen ook groter geworden.

De wijziging in de bandbreedte van de risico's komt door twee aanpassingen ten opzichte van voorgaand jaar:

- Aanpassing van het financieel effect van het risico dat de ombuigingen niet gerealiseerd kunnen worden. Dit effect is verlaagd van EUR 1,4 miljoen naar EUR 0,7 miljoen.
- Aanpassing van het financieel effect van het risico dat uw gemeente wordt aangesproken op garantiestellingen die aan derden gegeven zijn. Dit effect is verlaagd van EUR 199,5 miljoen naar EUR 100,7 miljoen. Dit is een forse afname. We hebben begrepen dat het bedrag vorig jaar niet juist is geweest.

De beschikbare weerstandscapaciteit is toegenomen van EUR 9,8 miljoen naar EUR 12,0 miljoen. Dit is te danken aan de hogere buffers waarover u per eind 2024 beschikt . Deze toename zit vooral in hogere bestemmingsreserves. Zoals wij hiernaast hebben verwoord zijn deze volgens het BBV echter geen onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit. Indien eind 2023 geen rekening houden met de bestemmingsreserves, komt de bandbreedte van het weerstands-capaciteit uit op 0,7-1,1. Hiermee zit u, net als dit jaar, voor een deel onder de gestelde norm.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw weerstandsvermogen

Objectiviteit van de benodigde weerstandscapaciteit

Een belangrijk nadeel van de benodigde weerstandscapaciteit is dat deze subjectief is. Het is volledig afhankelijk van de kwaliteit van het risicomanagement en de mogelijkheid om de maximale omvang en kans van voordoen van de risico's te bepalen. In de praktijk is dit vaak weerbarstiger dan uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijkt

Zoals wij in onze managementletter aan de raad hebben opgenomen, is het risicomanagement bij uw gemeente nog onvoldoende een onderdeel van de normale bedrijfsvoering. Het risicomanagementproces, waaronder het denken en handelen vanuit risico's, wordt nog niet integraal beleefd en toegepast in de organisatie. Hierdoor kan niet zomaar gesteld worden dat de risico's die genoemd zijn in de paragraaf juist en volledig zijn. Wel vormen ze naar onze mening een goede afspiegeling van het risicoprofiel van uw gemeente in vergelijking met andere gemeenten

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Schattingen binnen het fysiek domein zijn evenwichtig.
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2024 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering immateriële vaste activa	Evenwichtig
Waardering materiële vaste activa	Evenwichtig

Schattingen gehanteerd bij waardering van grondexploitaties
De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In de tabel op de volgende pagina zijn onze bevindingen weergegeven.

Rentetoerekening aan jaarschijven aangepast aan wijziging BBV
De wijze waarop de toerekening van de rente aan de grondexploitaties moet plaatsvinden is gelijk getrokken aan de rentetoerekening aan andere activa. Voorheen mocht alleen rente worden toegerekend op basis van de werkelijke rente over het vreemd vermogen van de gemeente. Met de wijziging vindt rentetoerekening plaats op basis van de reguliere omslagrente. De verwachting is dat deze wijziging zal leiden tot hogere rentelasten in de grondexploitaties.

Wij hebben geconstateerd dat het college bij de actualisaties van de grondexploitaties per 1 januari 2025 rekening heeft gehouden met deze wijziging in het BBV. De rekenrente die is gebruikt voor de actualisatie per 1 januari 2025 bedraagt net als vorig jaar 1,50%. Bij de renteherziening in 2024 is de werkelijke rentetoerekening aan de grondexploitaties echter gedaald naar 0,5%. Daarom lijkt de gehanteerde rekenrente die bij de actualisatie is gehanteerd, voorzichtig te zijn. Uit de meerjarenraming 2025-2028 blijkt echter dat het realistisch is om te veronderstellen dat het gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille zal toenemen. Beide actieve grondexploitaties hebben een looptijd die langer is dan vier jaar, waardoor de verwachte rentestijging volledig drukt op de exploitaties. Daarom achten wij de schatting van de gehanteerde rekenrente evenwichtig.
.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Managementschatting	Oordeel	Toelichting
Gehanteerde rekenrente	Evenwichtig	Zie onderbouwing op de vorige pagina.
Kostenstijging	Evenwichtig	De verwachte kostenstijging bedraagt 4,5% voor 2025, 3,5% voor 2026 en 2,0% voor de periode vanaf 2027. Deze percentages vallen in het midden van het interval dat extern specialist Metafoor geeft in haar Outlook Grondexploitaties 2025. Op basis hiervan vinden wij de kostenschattingen evenwichtig.
Opbrengstenstijging	Evenwichtig	De gehanteerde opbrengstenstijging kent een differentiatie naar soort vastgoed (woningbouw en niet-woningbouw). De gehanteerde schattingen zijn opgenomen in het MPG 2025 en variëren in 2025 van 1% voor niet woningbouw tot 8% voor woningbouw. Langjarig wordt een indexatie van 2% gehanteerd. Deze percentages sluiten aan bij de visie die extern specialist Metafoor geeft in haar Outlook Grondexploitaties 2025. Op basis hiervan vinden wij de schattingen evenwichtig. Overigens wordt er geen opbrengststijging ingerekend voor verkopen waarvoor al prijsafspraken zijn gemaakt of contracten zijn getekend.
Gehanteerde programmering	Evenwichtig	De programmering van de grondexploitaties is gebaseerd op actuele omstandigheden van de markt, gemaakte afspraken met marktpartijen. interne en externe adviezen, onderzoeken en politieke uitgangspunten ten aanzien van woningbouw en werkgelegenheid. Wij achten de op marktinformatie gebaseerde inschatting voor de programmering evenwichtig op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden.
Verkoopprijzen	Evenwichtig	De prijzen zoals ingerekend zijn gebaseerd op de verwachte marktomstandigheden, residuele grondwaardeberekeningen en de afspraken in de verkoop- en ontwikkelingsovereenkomsten. Daarom achten wij de schatting evenwichtig.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Grondexploitaties zijn geactualiseerd.
Als onderdeel van de jaarafsluiting heeft er een actualisatie van de grondexploitaties plaatsgevonden. Op de volgende pagina hebben wij de resultaten hiervan grafisch weergegeven.

De boekwaarde van de grondexploitaties is afgenomen met EUR 0,2 miljoen tot een bedrag van EUR 3,0 miljoen. De reden hiervoor is dat de grondverkopen in 2024 hoger zijn geweest dan de investeringen die gedaan zijn. Hieronder hebben wij dit samengevat.

De totale investeringen in 2024 bedragen EUR 0,6 miljoen en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Investering	Bedrag in EUR miljoen
Grondverwerving	0,0
Bouw- en woonrijp maken en andere inkopen	0,3
Rentetoerekening	0,1
Uren interne medewerkers	0,2

Tegenover de investeringen staan opbrengsten voor een totaalbedrag van EUR 1,7 miljoen. Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Opbrengst	Bedrag in EUR miljoen
Verkoop grond Lanxmeer	1,7

Met de investeringen en verkopen is een afname van EUR 1,1 miljoen verklaard. Het resterende verschil van EUR 0,9 miljoen in de boekwaarde wordt veroorzaakt door de tussentijdse winstneming op de grondexploitatie Pavijen V (EUR 0,4 miljoen) en de vrijval uit de verliesvoorziening bij de grondexploitatie Lanxmeer (EUR 0,5 miljoen).

Risico's binnen grondexploitaties voldoende gedekt
De Reserve Grondexploitaties is toegenomen van EUR 9,9 miljoen naar EUR 10,0 miljoen. Hierin is nog geen rekening gehouden met de dotatie die mogelijk plaatsvindt naar aanleiding van het positieve resultaat uit de grondexploitaties over 2024 van EUR 0,9 miljoen.

In vergelijking met de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie per 31 december 2024 is het bedrag dat in de Reserve Grondexploitaties is verantwoord relatief hoog. In de paragraaf Grondbeleid heeft het college een analyse gemaakt van de risico's die in de (toekomstige) grondexploitaties aanwezig zijn. De totale omvang van deze risico's is berekend op EUR 5,0 miljoen. Daarnaast zijn de berekeningen in het MPG 2025 voldoende voorzichtig. Ook vanuit dit perspectief lijkt de omvang van de Reserve Grondexploitaties hoog te zijn.

Wij geven u in overweging om nadere afspraken te maken met het college over de wenselijke omvang van deze reserve in het licht van toekomstige ontwikkelingen.
.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Verwacht resultaat grondexploitaties blijft stabiel

Het totaal nog te verwachten resultaat van alle actieve grondexploitaties samen op eindwaarde bedraagt EUR 2,9 miljoen positief. Vorig jaar was dit nog EUR 3,0 miljoen positief. Dit kan als volgt worden gespecificeerd (bedragen in EUR 1,0 miljoen):

Grondexploitatie	2024	2023
Pavijen V	7,6	8,1
Lanxmeer	(4,7)	(5,1)
Totaal	**2,9**	**3,0**

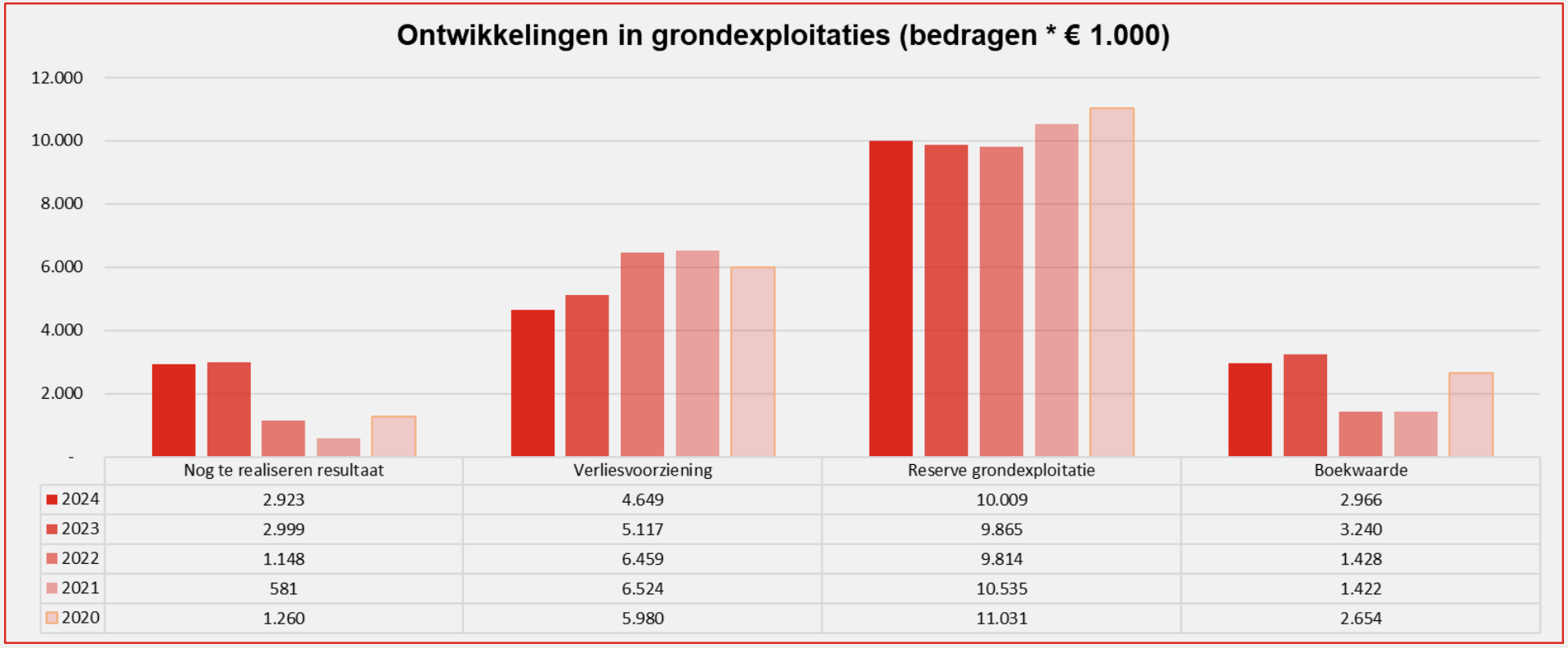
De afname van het nog te verwachten resultaat op eindwaarde heeft twee belangrijke oorzaken:

- Het verschuiven van de fasering van de verkoop van twee kavels in de exploitatie Pavijnen V. Hierdoor is de geïndexeerde opbrengst van deze kavels lager dan verwacht werd in het MPG 2024. In paragraaf 7.5 van de actualisatie heeft het college een meer uitvoerige analyse opgenomen van de verschillen.
- Een nabetaling op de verkoop van kavel 10C binnen de exploitatie Lanxmeer van EUR 0,3 miljoen. Contractueel was overeengekomen dat een nabetaling zal volgen op basis van de daadwerkelijke verkoopprijzen van de woningen. Omdat de verkoopprijzen nog niet bekend waren, was de hoogte van een eventuele nabetaling vorig jaar nog niet bekend. Dat is nu wel het geval.

Overigens is het totale voordeel dat gerealiseerd wordt met de exploitatie Pavijnen V EUR 24,6 miljoen. Hiervan is tot en met 2024 al EUR 17,0 miljoen genomen. Het resterende deel van de winst zal de komende jaren ten gunste komen van de gemeente.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

	Nog te realiseren resultaat	Verliesvoorziening	Reserve grondexploitatie	Boekwaarde
2024	2.923	4.649	10.009	2.966
2023	2.999	5.117	9.865	3.240
2022	1.148	6.459	9.814	1.428
2021	581	6.524	10.535	1.422
2020	1.260	5.980	11.031	2.654

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Schattingen binnen het sociaal domein zijn evenwichtig.
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2024 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Nog te betalen zorgkosten	Evenwichtig

Voorspellende waarde zorgkosten kan beter
Wij hebben geconstateerd dat er goede stappen gezet zijn om de interne beheersing van de processen in het sociaal domein te verbeteren. Diverse processen zijn inmiddels beschreven. Tevens wordt op dit moment geanalyseerd waar processen verder geautomatiseerd of efficiënter uitgevoerd kunnen worden en is er een start gemaakt met de ontwikkeling van een dashboard die historische trends laat zien en de zorgkosten op gedetailleerd niveau inzichtelijk maakt.

Wij hebben geconstateerd dat de vertaling van deze informatie naar de P&C documenten nog onvoldoende plaats vindt. De P&C documenten geven daarom beperkt actueel inzicht in de zorgkosten. Hierdoor is het risico aanwezig dat de werkelijke zorgkosten vanuit de Wmo en Jeugdwet (veel) hoger uitvallen dan eerder verwacht.

Wij hebben in onze managementletter een aantal tips gedeeld met het college hoe de interne beheersing van de (ontwikkeling van de) zorgkosten in het zorgdomein versterkt kan worden.

Veel kleine aanbieders jeugdzorg leidt tot onzekerheid zorglevering
Zoals bij de samenvatting van onze detailbevindingen hebben opgemerkt, heeft het college in 2024 de prestatielevering van de zorg in natura niet volledig kunnen vaststellen. Het gaat hierbij om de zorg die is ingekocht bij zorgaanbieders die voor minder dan EUR 125.000 aan zorg hebben geleverd voor uw gemeente.

De totale omvang van de onzekerheid is opgenomen bij de onderbouwing van ons oordeel. Hierbij valt op dat de onzekerheid bij de jeugdzorg veel hoger is dan bij de zorg in het kader van de Wmo. De belangrijkste reden hiervoor is dat u in de jeugdzorg gebruik maakt van veel kleine zorgaanbieders. Hierdoor is het moeilijker om goede grip te houden op deze leveranciers vanuit contractmanagement, maar ook op de zorglevering. Daarom raden wij u aan om in regioverband te onderzoeken of het mogelijk is om het aantal aanbieders in de jeugdzorg te verkleinen. Indien dit niet mogelijk is, dan raden wij u aan om de interne beheersing van de zorglevering door deze aanbieders te verbeteren.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Wij hebben de kosten van het sociaal domein nader geanalyseerd
Wij hebben een analyse uitgevoerd van de kosten van uw sociaal domein. Hierbij hebben wij onderscheid gemaakt in de aard van de kosten en deze vergeleken met de primaire en bijgestelde begroting, alsmede met de werkelijke kosten over vorig jaar.

Primaire begroting fors omhoog aangepast gedurende het jaar
In de grafiek op de volgende pagina hebben wij de opbouw en ontwikkeling van de totale kosten in het sociaal domein opgenomen.

De primaire begroting van het sociaal domein ging uit van EUR 41,0 miljoen aan totale kosten. In de tussentijdse rapportages is dit bijgesteld naar EUR 54,0 miljoen. De bijstelling geeft een indicatie dat de totale kosten in het sociaal domein bij de primaire begroting te laag waren ingeschat. Dit heeft de organisatie echter proactief gesignaleerd en gecorrigeerd in de tussentijdse rapportages 2024.

Op hoofdlijnen kan de aangepaste begroting als volgt worden gespecificeerd:
- Exploitatiekosten opvang ontheemden Oekraïne (EUR 8,8 miljoen)
- Autonome stijging zorgkosten (EUR 2,5 miljoen)
- Ontwikkeling kosten beschermd wonen (EUR 0,2 miljoen)
- Uitvoering maatregelen Wet Inburgering (EUR 0,9 miljoen0

Wij merken op dat de aanpassingen, behoudens de autonome stijging van de kosten jeugdzorg, worden gecompenseerd door hogere Rijksbijdragen.

Totale kosten sociaal domein 8,7% lager dan bijgestelde begroting
De werkelijke kosten van het sociaal domein over 2024 bedragen EUR 49,3 miljoen en zijn hiermee EUR 4,7 miljoen (8,7%) lager dan in de bijgestelde begroting werd verwacht. De belangrijkste oorzaak van deze afwijking is de lagere kosten voor de crisisopvang van vluchtelingen op de Bellweg (EUR 4,5 miljoen). Hier staat ook een lagere rijksbijdrage tegenover van EUR 1,7 miljoen.

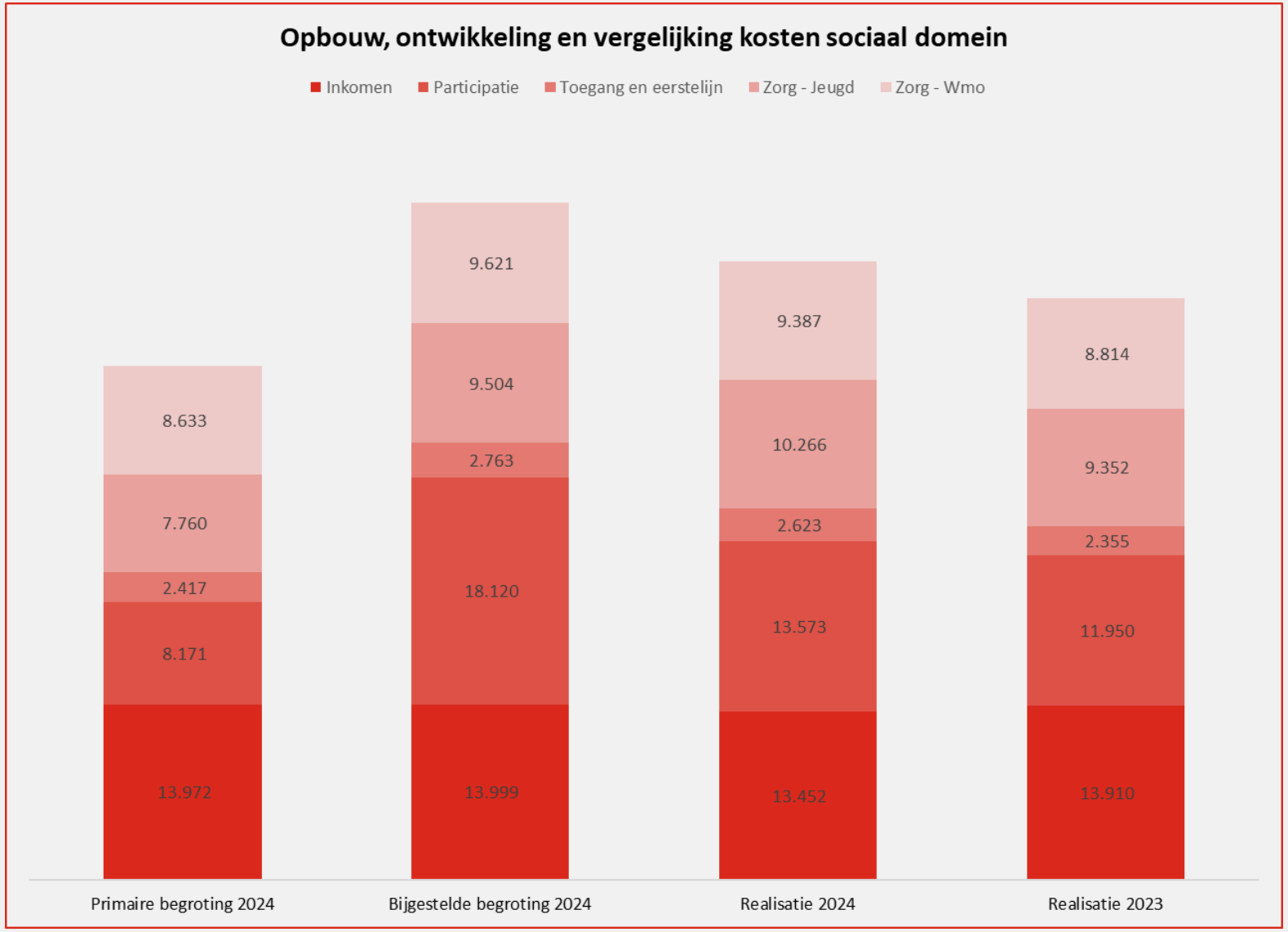
Andere oorzaken van de achterblijvende kosten zijn:
- Een voordeel op het financieel resultaat van Werkzaak Rivierenland (EUR 0,5 miljoen)
- Een nadeel op de kosten van de jeugdzorg (EUR 0,8 miljoen)

Deze verschillen zijn door het college toegelicht in de verantwoording van programma 7 Sociaal domein en Gezondheid.

Kosten sociaal domein in 2024 met 6,3% toegenomen
De kosten van het sociaal domein over 2024 zijn met EUR 2,9 miljoen (6,3%) toegenomen ten opzichte van 2023. De belangrijkste reden hiervoor zijn de kosten voor de crisisopvang Bellweg. Maar ook de kosten voor de jeugdzorg (EUR 0,9 miljoen) en de Wmo (EUR 0,6 miljoen) zijn fors toegenomen. Wij herkennen hierin het landelijke beeld dat het lastig blijft om zicht en grip te krijgen op alle kosten. Daarom is en blijft het van belang dat uw gemeente zelf de regie gaat nemen om meer grip te krijgen op de ontwikkeling van de zorgkosten, in het bijzonder in het jeugddomein.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling aanvaardbaar

Het college van burgemeester en wethouders van uw gemeente heeft de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2024 aanvaardbaar zijn.

Schattingen binnen het domein bedrijfsvoering zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2024 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering financiële vaste activa	Evenwichtig
Waardering kortlopende vorderingen	Evenwichtig
Waardering voorzieningen	Evenwichtig

APPA voorziening berekent op basis van huidige grondslagen

De Rijksoverheid heeft besloten dat met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel ook de Appa-pensioenaanspraken van politieke ambtsdragers in het pensioenfonds ABP ondergebracht moeten worden. Dit zal naar verwachting per 1 januari 2028 plaatsvinden. Dat betekent dat per die datum de genoemde voorzieningen toereikend moeten zijn om de collectieve waardeoverdracht naar het ABP te kunnen dekken.

Omdat het ABP strengere rekenregels hanteert voor de berekening van de pensioenverplichtingen, zal de overgang (negatieve) gevolgen hebben voor uw gemeente. Om deze gevolgen goed in te kunnen schatten, is een gezamenlijk onderzoek gestart van het ministerie van BZK, IPO, VNG en Unie van Waterschappen. Dit onderzoek is nog niet afgerond, maar de eerste resultaten geven een indicatie dat de voorziening met de nieuwe rekenregels fors hoger uit zal vallen.

Het college heeft besloten om, in afwachting van het onderzoek nar de financiële gevolgen van de wijziging, de APPA-voorziening in de jaarrekening 2024 te berekenen volgens de bestaande APPA-rekenregels. In de toelichting op de jaarrekening heeft zij inzichtelijk gemaakt dat de voorziening EUR 1,1 miljoen hoger zou zijn geweest als de waardering plaatsgevonden zou hebben volgens de rekenregels van het ABP.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Actualiseer de Nota reserves en voorzieningen

Om kaders in de controleomgeving en financieel beleid aan te brengen heeft de gemeenteraad diverse verordeningen en nota's vastgesteld. Voor de kaders ten aanzien van de reserves en voorzieningen geeft de financiële verordening aan dat het college eens in de vier jaar een geactualiseerde Nota Reserves en voorzieningen aan de raad moeten aanbieden ter vaststelling. Wij hebben geconstateerd dat dit voor het laatst heeft plaatsgevonden in 2020.

Omdat het in het kader van een goede uitvoering van het financieel beleid en de rechtmatigheidsverantwoording van belang is dat er sprake is van recente kaderstelling, raden wij u aan om de Nota Reserves en voorzieningen op korte termijn te actualiseren.

In dit verband merken we op dat in de jaarrekening 2024 een aantal reserves zijn verantwoord die beperkt zijn in omvang en/of waar nagenoeg geen mutaties op plaatsvinden. Voorbeelden hiervan zijn:

- Reserve Flexibele voorwaarden
- Reserve Flexibiliteit en mobiliteit
- Reserve Internationale samenwerking

Wij raden u aan om bij de herziening van de Nota Reserves en voorzieningen de nut en noodzaak van deze reserves kritisch tegen het licht te houden. Indien deze geen toegevoegde waarde meer hebben, dan raden wij u aan om de betreffende reserves vrij te geven.

Analyseer de voorziening Riolering in 2025

Uw gemeenteraad heeft met de vaststelling van het Water- en rioleringsprogramma 2025-2029 bepaald om in het tarief voor de rioolheffing niet te sparen voor toekomstige lasten. Tot en met 2024 was dit nog wel het geval. Dit houdt daarom in dat de voorziening Riolering in 2025 zal vrijvallen. Hiertegenover staat dat de egalisatievoorziening Riolering gevormd zal worden.

In de notitie Lokale heffingen heeft de commissie BBV een aantal voorwaarden gegeven ten aanzien van het vormen van (egalisatie) voorzieningen ten behoeve van riolering. Wij hebben het college aangeraden om te analyseren of een deel van de omvang van de voorziening Riolering is veroorzaakt door efficiencywinsten (bijvoorbeeld bij aanbestedingen) of een hoger aantal aansluitingen dan in het GRP verwacht. Dit deel van de voorziening kan dat in dat jaar vrijvallen ten gunste van het resultaat en hoeft niet meegenomen te worden in de egalisatievoorziening.

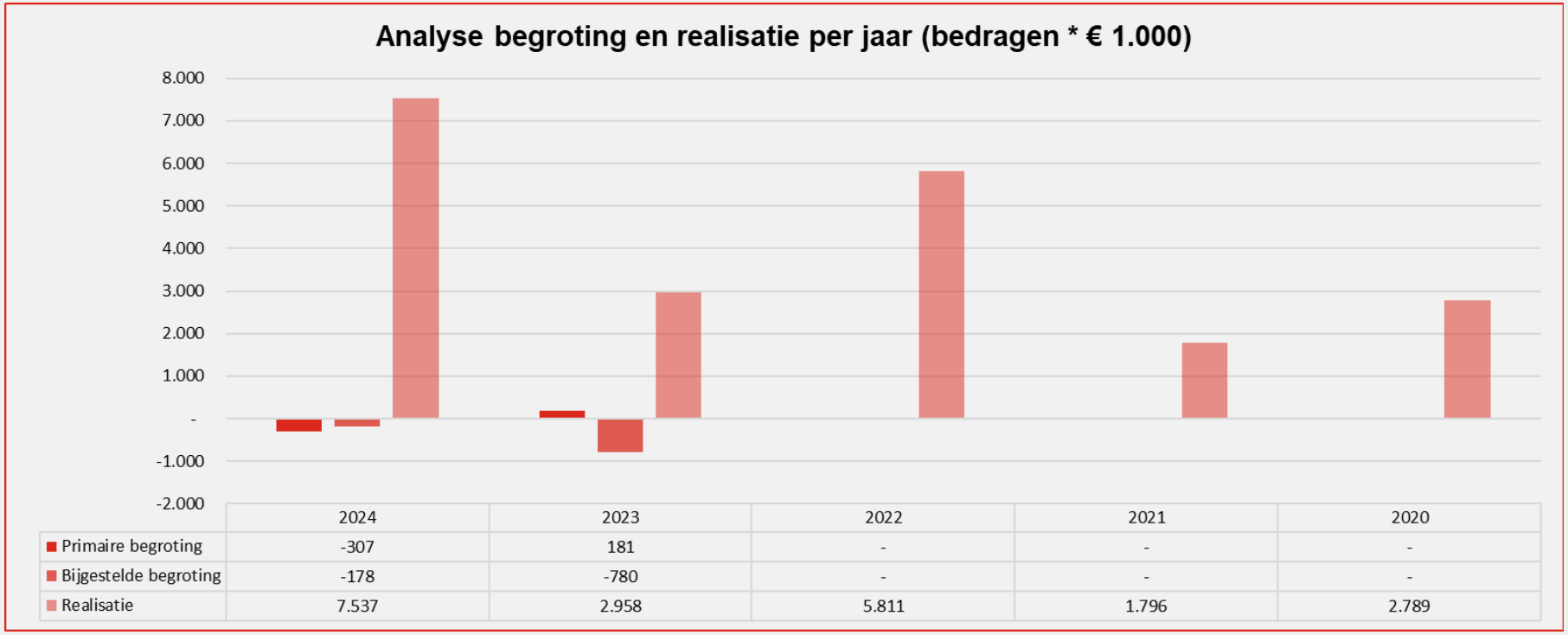
Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Voorspellende waarde van de begroting kan worden verbeterd

Het resultaat in de jaarrekening 2024 is uitgekomen op een voordeel van EUR 7,5 miljoen. In de primaire begroting werd een nadelig resultaat verwacht van EUR 0,3 miljoen. In de najaarsrapportage ging het college uit van een nadeel van EUR 0,2 miljoen. Dit is een verschil van EUR 7,7 miljoen met de werkelijkheid. De belangrijkste oorzaken zijn door het college toegelicht in de individuele programma's. Wij missen echter een verschillenanalyse op totaalniveau dat op hoofdlijnen snel inzicht geeft in de oorzaken van de afwijking tussen de najaarsrapportage en de werkelijkheid.

Hoewel een aantal afwijkingen tussen de najaarsrapportage en de werkelijkheid op het laatste moment bekend waren, zijn de relatief omvangrijke verschillen tussen primaire begroting, najaarsrapportage en realisatie naar onze mening een indicatie dat de voorspellende waarde van de (bijgestelde) begroting beter kan. Wij raden u daarom aan om het college te verzoeken om na te gaan op welke wijze het voorspellende vermogen van de najaarsrapportage kan worden verbeterd.

	2024	2023	2022	2021	2020
Primaire begroting	-307	181	-	-	-
Bijgestelde begroting	-178	-780	-	-	-
Realisatie	7.537	2.958	5.811	1.796	2.789

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van het afsluitproces en de totstandkoming van de jaarrekening

In dit onderdeel van ons accountantsverslag geven wij ons beeld van (de kwaliteit van) het afsluitproces en de totstandkoming van de jaarrekening.

Over het algemeen zijn wij tevreden met de wijze waarop het afsluitproces en de jaarrekeningcontrole zijn verlopen. Bij de start van de controle waren de door ons gevraagde documenten voor het grootste deel beschikbaar, waardoor we een goede start hebben kunnen maken met onze controlewerkzaamheden. De vragen die wij hadden werden snel en toereikend beantwoord. Een indicatie voor de kwaliteit van het afsluitproces is het aantal correcties dat voorkomt uit onze controle. Wij hebben een beperkt aantal correcties voorgesteld. Deze zijn allemaal gecorrigeerd.

Desalniettemin zien wij op onderdelen ruimte voor verbetering bij de dossiervorming. In enkele dossiers waren onjuistheden aanwezig die de organisatie bij een kritische zelfcontrole had kunnen signaleren. Tevens hebben wij geconstateerd dat een medewerker in de derde lijn bij de BWB een aantal specificaties en onderbouwingen heeft aangepast om de kwaliteit van het dossier te waarborgen. Hoewel wij blij zijn met dit filter in het afsluitproces, zijn wij van mening dat de kwaliteit van het dossier gewaarborgd moet worden in de eerste en tweede lijn. Om dit te kunnen realiseren dient de kennis van de medewerkers in het financiële proces verder verbeterd te worden. Tevens raden wij aan om interne controles binnen de financiële administratie op een hoger niveau te brengen, waardoor de kwaliteit van het afsluitdossier omhoog gaat. Dit voorkomt dat de derde lijn veel tijd kwijt is met het achteraf corrigeren van aansluitingen, specificaties en onderbouwingen.

Daarnaast hebben we geconstateerd dat de kwaliteit van de concept-jaarstukken bij aanvang van de controle kwalitatief nog niet toereikend was. Veel teksten waren niet geactualiseerd en de cijfers sloten onderling niet altijd aan. Daarom hebben wij het college aangeraden om bij de controle van volgend jaar:

- Bij de start van de jaarrekeningcontrole de concept jaarstukken gereed en zichtbaar gecontroleerd te hebben aan de hand van de checklist jaarverslaggeving;
- De teksten in de jaarstukken, in het bijzonder in de programmaverantwoording en de paragrafen, kritisch te beoordelen en door een derde medewerker te laten tegenlezen, voordat de jaarstukken aan ons worden verstrekt.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de interne beheersing (zoals opgenomen in de boardletter)

Naar onze mening moet de kwaliteit van de interne beheersing om tot een getrouwe jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording te komen, worden verbeterd. Dit geldt in het bijzonder voor de eerste en tweede lijn. Onze mening wordt ondersteund door de bevindingen die voortkomen uit de werkzaamheden van de VIC over de eerste kwartalen van 2024.

Ons kritische oordeel wil niet zeggen dat wij niet tot een goedkeurende controleverklaring zijn gekomen of dat het college geen rechtmatigheidsverantwoording heeft kunnen afgeven. Wel geeft het aan dat er veel gegevensgerichte detailwerkzaamheden nodig zijn geweest door de VIC en ons om dit mogelijk te maken. Wij realiseren ons dat dit inherent is aan de omvang van en beperkte formatie binnen uw gemeente, alsmede bij de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB). In onze ogen is een bijkomende oorzaak dat er een verschil in verwachting aanwezig is ten aanzien van de samenwerking en dienstverlening tussen gemeente Culemborg en de BWB.

Uit onze werkzaamheden is naar voren gekomen dat het college en de ambtelijke leiding onze mening delen ten aanzien van de status van de interne beheersing binnen de organisatie en zij oog blijven houden om verdere verbeteringen door te voeren binnen de mogelijkheden van de organisatie. Dit heeft onder andere geleid tot een onderzoek van een extern bureau naar de toekomstbestendigheid van de financiële keten binnen de gemeente.

Er is nog een weg te gaan is, maar naar onze mening worden er goede stappen gezet. En nog belangrijker: de houding in de controleomgeving is goed. De noodzaak om te moeten verbeteren wordt door het college en management onderkend en de wil om het te doen, binnen de mogelijkheden van uw organisatie, is aanwezig.

In onze managementletter aan het college hebben wij diverse bevindingen en aanbevelingen opgenomen die het college kan ondersteunen om de komende jaren kleine en praktische stappen vooruit te zetten op de processen die het meest kwetsbaar zijn, waaronder de inkopen, aanbestedingen en verstrekte subsidies. Hierbij hebben wij getracht de mogelijkheden van de organisatie in het oog te houden. Na afloop van onze interim-controle zijn onze bevindingen en aanbevelingen verzameld in één overzicht waarin de status en voortgang van de opvolging van deze bevindingen en aanbevelingen wordt bewaakt: de auditmonitor. Naar onze mening is dit een goed instrument op de verbetering van de interne beheersing te kunnen volgen. Wij hebben begrepen dat de auditmonitor periodiek ter informatie zal worden aangeboden aan de auditcommissie.

Ook in de diverse rapportages van uw VIC zijn waardevolle bevindingen en aanbevelingen opgenomen. Naar onze mening wordt de VIC echter nog onvoldoende gebruikt als vliegwiel in de lerende organisatie om de interne beheersing op een hoger niveau te brengen. Een belangrijk instrument dat uw VIC heeft om de organisatie te helpen in haar ontwikkeling, is een statusoverzicht met alle aanbevelingen en verbetermaatregelen die zij tot op heden heeft gedaan. De implementatie van deze aanbevelingen en verbetermaatregelen verloopt echter moeizaam. Naar onze mening kan de organisatie meer voordeel halen uit de aanbevelingen die de VIC doet en het instrumentarium dat de VIC heeft. Daarom hebben wij het college aangeraden om deze aanbevelingen op te nemen in de auditmonitor.

Op de volgende pagina hebben wij voor de belangrijkste processen onze visie gegeven op de kwaliteit van de interne beheersing in de eerste en tweede lijn in het kader van de jaarrekening en de rechtmatigheidsverantwoording.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de interne beheersing (zoals opgenomen in de boardletter)

Proces	Status	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Debiteuren en verkoopfacturatie	🟡	Niet tijdige en onvolledige aanlevering van informatie door gemeente aan BWB
Ontvangen subsidies	🟡	Volledigheid subsidiebaten en toetsing aan voorwaarden niet gewaarborgd
Huren en pachten	🔴	Volledigheid niet geborgd; geen koppeling reserveringssysteem en financiële administratie; niet tijdige en onvolledige aanlevering van informatie door gemeente
Treasury	🔴	Beperkte functiescheiding in treasuryproces
Inkopen en factuurverwerking	🔴	Prestatielevering niet voldoende gewaarborgd en (nog) niet altijd aantoonbaar. Tevens ontbreekt zichtbare interne controle op prijs en volumeafspraken
Onderhoud kapitaalgoederen	🟡	Enkele beheerkaders zijn verouderd
Betalingsorganisatie	🟢	
Aanbestedingen	🟡	Proces in opzet goed ingericht, discipline in uitvoering vraagt aandacht
Personeel- en salarisadministratie	🟢	
Wmo en jeugd	🔴	Voorspelbaarheid zorgkosten niet toereikend; prestatielevering niet geborgd; geen kader voor zorg met terugwerkende kracht; verificatie cliënten vindt niet altijd plaats
Verstrekte subsidies	🟡	Subsidieverordening verouderd
Memoriaalboekingen	🟢	
Risicomanagement	🟡	(Fraude)risicomanagement niet geborgd in de organisatie; eigenaarschap ontbreekt

Legenda	Betekenis
🔴	Urgente bevindingen in het proces; materiële bedreiging voor de getrouwheid en rechtmatigheid
🟡	Belangrijke bevindingen in het proces; geen bedreiging voor de getrouwheid en rechtmatigheid
🟢	Geen belangrijke bevindingen in het proces

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van uw risicomanagementproces, inclusief frauderisico's

Frauderisico's zijn nog geen onderdeel van het dagelijks handelen

Frauderisico's krijgen nog beperkt aandacht binnen uw interne beheersing. Een goede analyse van frauderisico's geeft inzicht in de risico's die u loopt en welke controlemaatregelen u daarvoor wilt nemen. Ook geeft het inzicht in welke risico's al voldoende beheerst zijn en waar dus minder controles nodig zijn.

Sinds 2024 beschikt de organisatie over een eerste opzet van een interne frauderisicoanalyse. In deze analyse zijn voor meerdere processen de potentiële frauderisico's en de getroffen beheersmaatregelen benoemd. Tevens is per proces een risiconiveau opgenomen, alsmede welke rol de VIC heeft in het toetsen of deze beheersmaatregelen hebben gewerkt. Hiermee heeft u in opzet een goed instrument om frauderisico's te kunnen beheersen, maar die nog wel uitbreiding en doorontwikkeling vraagt. Een volgende stap is om de frauderisico's ook te integreren in de dagelijkse bedrijfsvoering van de organisatie, mede als onderdeel van het uit te voeren M&O beleid, zodat ze gaan 'leven' in de organisatie. Tot op heden is hier beperkt sprake van.

Verantwoordelijkheid voor fraude ligt bij de raad en het college

De primaire verantwoordelijkheid voor de preventie en detectie van fraude ligt bij zowel de raad als het college van burgemeester en wethouders. Het is onze verantwoordelijkheid om door planning en uitvoering van de controle een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel vrij is van een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude.

Fraude in de controleverklaring

Wij zijn verplicht om in onze controleverklaring een aparte sectie op te nemen over fraude. Hierin staat welke werkzaamheden wij hebben uitgevoerd om frauderisico's te onderkennen die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang en om deze risico's te mitigeren. In de verklaring zullen wij ook opnemen wat de belangrijkste waarnemingen en uitkomsten zijn van deze werkzaamheden.

Frauderisico's in onze controle

Naast het betrekken van de interne frauderisicoanalyse hebben wij op basis van onze beroepsregels de volgende (aanvullende) werkzaamheden uitgevoerd in het kader van fraude:

- Frauderisico's besproken met de Auditcommissie, het college en de gemeentesecretaris;
- Beoordelen of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding geven tot een verhoogd frauderisico;
- Beoordelen of er signalen zijn voor een verhoogd risico op fraude vanuit notulen, persberichten en andere (openbare) publicaties;
- Integrale analyse van de financiële administratie op ongebruikelijke boekingen, zoals onverwachte verschuivingen tussen budgetten en/of kredieten;
- Controle van het gunningsproces van inkoop- en aanbestedingstransacties;
- Controle van de prestatielevering in het inkoopproces;
- Nadere werkzaamheden ten behoeve van een proces/transactie in het kader van onvoorspelbaarheid.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn tot op heden geen bijzonderheden voortgekomen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van uw IT-omgeving en innovatie in de interne beheersing

Algemeen

In het kader van de jaarrekeningcontrole hebben wij een IT-audit naar de opzet van de algemene IT- beheersmaatregelen uitgevoerd. Dit zijn de beheersmaatregelen die uw organisatie heeft getroffen om ervoor te zorgen dat de IT-systemen betrouwbaar en integer zijn. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan het mitigeren van de risico's op onbeheerste wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en het optreden van verstoringen met impact op de gegevensverwerking. Hierbij richten wij ons op de voor de jaarrekening belangrijkste applicaties.

Onze IT-auditwerkzaamheden hebben niet als doel gehad om te komen tot een beoordeling van de IT-organisatie of IT-omgeving als geheel, maar zijn uitsluitend gericht geweest op het verkrijgen van voldoende zekerheid ten aanzien van de continue, betrouwbare werking van de IT-omgeving en beheersing van de betreffende processen met behulp van uw systemen en data voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

In het kader van de jaarrekening hebben wij geen acute bedreiging geconstateerd voor de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Op bedrijfskritische onderdelen zijn echter verbeteringen mogelijk. Dit geldt voornamelijk voor onderdelen die (direct) verband houden met cybersecurity.

Informatiebeveiliging verdient belangrijke aandacht

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden is onze algemene conclusie is dat de beheersing van de IT-omgeving voldoende is, maar dat de informatiebeveiliging een belangrijke aandachtspunt is om het beheersingsniveau in lijn te brengen met de BIO, en straks NIS2, richtlijn. Het ontbreekt hierbij in onze ogen aan een gestructureerde aanpak door middel van een Plan-Do-Check-Act cyclus met een van het beleid afgeleid jaarplan, inclusief risicoanalyse, actiepunten en periodieke bewaking en controleplan, inclusief controlepunten en resultaten van uitgevoerde controles.

Onze (overige) detailbevindingen hebben wij opgenomen in de managementletter aan het college.

Wij zijn blij dat het onderwerp Informatiebeveiliging een plek heeft gekregen in de paragraaf Bedrijfsvoering. Dit onderdeel geeft op hoofdlijnen een beeld van de ambities, werkzaamheden en resultaten van de organisatie op dit terrein.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

U heeft ons voor ons eerste controlejaar specifieke speerpunten meegegeven

Bij de uitvoering van de controle heeft de gemeenteraad de mogelijkheid gekregen om ons speerpunten mee te geven. Dit zijn aspecten van de organisatie, bedrijfsvoering of jaarrekening die in het verlengde van onze reguliere controle liggen, maar waarover wij met meer aandacht en diepgang zullen rapporteren in ons accountantsverslag.

Voor 2024 heeft de auditcommissie ons de volgende speerpunten meegegeven:

- De voortgang van de ontwikkeling van de interne beheersing van de organisatie (basis op orde)
- De wijze waarop gedurende het jaar begrotingswijzigingen worden onderkend en worden verwerkt in de bijgestelde begroting
- De interne beheersing van grote projecten, waaronder de grondexploitaties en het Stationsomgeving
- De interne beheersing en voorspelbaarheid van de kosten binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning en Jeugdwet

In het onderdeel *Interne beheersing* hebben wij u al geïnformeerd over de ontwikkeling van de interne beheersing van de organisatie. Onze conclusie hierbij is dat er nog een weg te gaan is, maar dat er goede stappen gezet worden. En nog belangrijker: de noodzaak om te moeten verbeteren wordt door het college en management onderkend en de wil om het te doen is aanwezig.

Bij de bevindingen ten aanzien van het sociaal domein hebben wij u geïnformeerd over de interne beheersing en voorspelbaarheid van de kosten in het zorgdomein. Ook hierin zijn zichtbaar goede stappen gezet, maar moet dit nog tot uitdrukking komen in de P&C documenten.

Onderkennen en verwerken begrotingswijzigingen

De wijze waarop de begrotingswijzigingen worden onderkend en verwerkt is verankerd in de P&C cyclus van de gemeente. Hierbij is de interne organisatie van uw gemeente en de BWB ingericht om nieuwe en gewijzigde financiële inzichten te verwerken in het eerstvolgende P&C product.

Wij hebben de interne beheersing rondom het onderkennen en verwerken van begrotingswijzigingen beoordeeld. Hierbij hebben wij geconstateerd dat begrotingswijzigingen die worden onderkend ook daadwerkelijk tijdig worden verwerkt. Naar onze mening is wel verbetering mogelijk en wenselijk in het tijdig onderkennen van begrotingswijzigingen. Elders in dit verslag hebben we dit specifiek gemaakt voor het sociaal domein en voor de voorspellende waarde van de begroting als geheel.

In onze managementletter hebben wij het college enkele tips gegeven op welke wijze dit mogelijk is, zoals:

- Benadruk de verantwoordelijkheid van het lijnmanagement
- Zorg voor een kwalitatief bredere controlfunctie
- Werk met tussentijdse periodeafsluitingen

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

U heeft ons voor ons eerste controlejaar specifieke speerpunten meegegeven

Interne beheersing van grote projecten

Onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen zijn:

- Op het moment van onze werkzaamheden waren meerdere projecten onderhanden of op het punt om te starten. Om dit inzichtelijk te houden is een projectenportfolio opgesteld. Dit overzicht vormt voor ons een bevestiging van onze eerdere constatering dat de ambities van de organisatie erg hoog zijn. Wij raden u aan om een duidelijke prioritering en planning (in uren en middelen) mee te geven aan deze projecten, maar ook om de projectenportfolio tijdig te actualiseren. Op deze manier kunnen keuzes gemaakt worden over fasering en uitvoering van de projecten.
- Er is geen sprake van één interne beheersingsomgeving voor alle grote projecten, bijvoorbeeld in de vorm van een afgebakende projectorganisatie met standaard werkprocessen en beheersingsinstrumenten. In plaats daarvan wordt de interne beheersing vooral vormgegeven op projectniveau, waarbij de ervaring en voorkeur van de betreffende projectleider een grote rol speelt.
- Hoewel wij erkennen dat dit op projectniveau goed mogelijk is, zijn wij van mening dat uw organisatie, gezien de omvang van het aantal projecten en de middelen die hiermee gemoeid zijn, gebaat is bij meer structuur en standaardisatie van de interne beheersing van grote projecten, onafhankelijk van de projectleider. Hierbij kan gedacht worden aan een standaardopzet van voor- en nacalculaties, voortgangsrapportages, besluitvormende documenten, samenwerkingsvormen en evaluaties. Hierbij is een belangrijke rol aanwezig voor nog aan te stellen business of projectcontrollers als aanjagers van de projectbeheersing.
- Er worden achteraf niet structureel project- of evaluatie-rapportages opgesteld als sluitstuk van de P&C cyclus op projectniveau. Dergelijke rapportage kunnen inzicht geven in het verloop van het project en waardevolle leereffecten geven voor volgende projecten. Daarnaast kunnen ze dienen als intern verantwoordingsdocument richting de opdrachtgever.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Actuele ontwikkelingen die interessant kunnen zijn voor u

Wijzigingen in het BBV en BADO zijn definitief

Op 21 maart 2025 zijn de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) definitief geworden. Deze wijzigingen hebben een belangrijk effect op de rechtmatigheidsverantwoording en de accountantscontrole. De belangrijkste wijzigingen zijn:

BADO

- Geen afzonderlijke goedkeuringstolerantie meer voor fouten en onzekerheden, maar 2% voor fouten en onzekerheden opgeteld. Hiermee vervalt dus de grens van 1% respectievelijk 3%.
- De grondslag voor de goedkeuringstolerantie verandert naar de lasten exclusief dotaties reserves. De drempel voor een andere dan goedkeurende verklaring wordt derhalve lager.
- Als accountant moeten we nog steeds de rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties vaststellen van de specifieke uitkeringen die opgenomen zijn in de Sisa-bijlage. Ons oordeel hierover moeten wij opnemen in een aparte sectie in de controleverklaring met als titel “Verklaring betreffende overige door wet en regelgeving gestelde eisen”.
- Ook voor deelverantwoordingen waarbij een afzonderlijke controleverklaring afgegeven moet worden, geldt de controletolerantie van 2%. Er kan echter gemotiveerd gekozen worden voor een andere omvangsbasis dan de totale lasten van de deelverantwoording als grondslag.
- De nieuwe tabel met af te geven oordelen luidt als volgt:

Materialiteit	Goedkeuring	Beperking	Oordeelonthouding of afkeuring
Fouten in de jaarrekening en onzekerheden in de controle	<2%	>2% - <4%	>4%

BBV

De belangrijkste voorgestelde wijzigingen in het BBV zijn:

- De rechtmatigheidsverantwoording wordt expliciet opgenomen in artikel 24 BBV als onderdeel van de jaarrekening. In het nieuwe artikel 58b is inhoud gegevens aan de inhoud van de rechtmatigheidsverantwoording en de verantwoordingsgrens.
- Er komt een 8ste verplichte paragraaf: Openbaarheid. In het nieuwe artikel 16a wordt opgenomen aan welke eisen deze nieuwe paragraaf moet voldoen.
- De verantwoordingsgrens die de gemeenteraad vaststelt in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording mag niet hoger zijn dan 2% van de lasten exclusief dotaties reserves. Hiermee kan de verantwoordingsgrens niet langer hoger zijn dan de goedkeurings-tolerantie van de accountant.
- Ook bij het bepalen of het college rechtmatig heeft gehandeld, dienen fouten en onduidelijkheden bij elkaar te worden opgeteld. Dit houdt in dat voor zover het totaalbedrag aan rechtmatigheids-fouten én onduidelijkheden in het kader van de financiële rechtmatigheid hoger is dan de verantwoordingsgrens, deze in het kader van de financiële rechtmatigheid opgenomen worden in de rechtmatigheidsverantwoording.

De wijzigingen gaan in met ingang van de jaarrekening 2025.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Actuele ontwikkelingen die interessant kunnen zijn voor u

Notitie incidentele baten en lasten aangepast

Om vast te kunnen stellen dat sprake is van een structureel evenwicht in de begroting van uw gemeente is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. In de begroting moet een limitatief overzicht van de incidentele baten en lasten worden gegeven. Dit verplichte (meerjarige) overzicht speelt een rol bij het vast kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht. Het is van belang dat het overzicht van incidentele baten en lasten betrokken wordt bij het presenteren van het structureel begrotingssaldo.

Om uw gemeente hierbij te ondersteunen heeft de Commissie BBV de notitie Structurele en incidentele baten en lasten opgesteld. Eind 2024 heeft de Commissie BBV deze notitie op een aantal belangrijke onderwerpen herzien als gevolg van de publicatie van de Notitie incidenteel-structureel voor het Bestuurlijk Overleg Financiële verhouding (BOFv) van 21 november 2023. In deze notitie zijn afspraken vastgelegd en verduidelijkingen opgenomen over de verschillende vraagstukken die onder de noemer incidenteel en structureel worden geschaard. Zo bevat het de voorwaarden voor gemeenten hoe een eventueel surplus van de algemene reserve kan worden ingezet. Hierbij wordt opgemerkt dat het BBV en de uitingen van de commissie BBV leidend zijn bij de uitleg van het begrip incidentele baten en lasten.

De aangepaste notitie van de Commissie BBV is te raadplegen via deze link.

Consultatie Notitie Verbonden partijen

De Commissie BBV heeft de Notitie Verbonden partijen geactualiseerd. De reden voor de actualisatie is onder andere de inwerkingtreding van de nieuwe Wet Gemeenschappelijke Regelingen. Daarnaast wordt er in het kader van bovenregionale problematiek afstemming en uitvoering veel en steeds intensiever samengewerkt in de vorm van verbonden partijen. De complexiteit van de problematiek die in deze partijen worden ondergebracht kan van invloed zijn op het inzicht en de invloed die een gemeenteraad heeft en de wijze waarop de gemeenteraad zijn taken uit kan voeren.

Het concept van de notitie is inmiddels voorgelegd ter consultatie via de website van de commissie BBV. De definitieve versie van de notitie verschijnt naar verwachting eind juni 2025 en wordt van toepassing met ingang van de begroting 2026.

Overgang APPA naar ABP heeft financiële gevolgen

De Rijksoverheid heeft besloten dat met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel ook de Appa-pensioenaanspraken van politieke ambtsdragers in het pensioenfonds ABP ondergebracht moeten worden. Dit zal naar verwachting per 1 januari 2028 plaatsvinden. Dat betekent dat per die datum de genoemde voorzieningen toereikend moeten zijn om de collectieve waardeoverdracht naar het ABP te kunnen dekken. Omdat het ABP strengere rekenregels hanteert voor de berekening van de pensioenverplichtingen, zal de overgang (negatieve) gevolgen hebben voor uw gemeente.

Om deze gevolgen goed in te kunnen schatten, is een gezamenlijk onderzoek gestart van het ministerie van BZK, IPO, VNG en Unie van Waterschappen. Dit onderzoek is nog niet afgerond.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2024.
Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van de Nota verwachtingen accountantscontrole zwaardere rapporterings-toleranties dan voor andere onderdelen van de jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:
- EUR 12.500 indien de omvangsbasis kleiner of gelijk is aan EUR 125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan EUR 125.000 en kleiner dan of gelijk is aan EUR 1.000.000;
- EUR 125.000 indien de omvangsbasis groter is dan EUR 1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Hierna hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

Strekking controleverklaring rechtmatigheid		**Goedkeurend**		
Strekking controleverklaring getrouwheid		**Goedkeurend**		
Sisacode	**Specifieke uitkering**	**Fout / onzekerheid**	**Financiële omvang in EUR**	**Toelichting fout/onzekerheden**
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	Fout	EUR 0	n.v.t.
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	Fout	EUR 0	n.v.t.
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	Fout	EUR 0	n.v.t.
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	Fout	EUR 0	n.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
IenW E104	Specifieke uitkering woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur	Fout	EUR 0	n.v.t.
IenW E104	Specifieke uitkering woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
JenV A20B	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme 2023-2026	Fout	EUR 0	n.v.t.
JenV A20B	Specifieke uitkering versterking van de lokale integraleaanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme 2023-2026	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Fout	EUR 0	n.v.t.
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	Fout	EUR 0	n.v.t.
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
OCW D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden	Fout	EUR 0	n.v.t.
OCW D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
OCW D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen	Fout	EUR 0	n.v.t.
OCW D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026	Fout	EUR 0	n.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G12A	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_ totalen 2023	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G12A	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_ totalen 2023	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G13	Onderwijsroute_ deel gemeente 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G13	Onderwijsroute_ deel gemeente 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2023	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2023	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_totaal 2023	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_totaal 2023	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2024	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2024	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
SZW G4A	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_totaal 2023	Fout	EUR 0	n.v.t.
SZW G4A	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_totaal 2023	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VRO J117B	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren (SiSa tussen medeoverheden)	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J117B	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren (SiSa tussen medeoverheden)	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VRO J32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VRO J55	Aanpak energiearmoede	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J55	Aanpak energiearmoede	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VRO J9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
VRO J94	Regeling specifieke uitkering verduurzaming slecht geïsoleerde woningen van eigenaar-bewoners en woningen van verenigingen van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J94	Regeling specifieke uitkering verduurzaming slecht geïsoleerde woningen van eigenaar-bewoners en woningen van verenigingen van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VRO J95	Regeling specifieke uitkering regionale structuur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	Fout	EUR 0	n.v.t.
VRO J95	Regeling specifieke uitkering regionale structuur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VWS H21	Specifieke uitkering cliëntondersteuning	Fout	EUR 0	n.v.t.
VWS H21	Specifieke uitkering cliëntondersteuning	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	Fout	EUR 0	n.v.t.
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
VWS H35B	Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussenmedeoverheden)	Fout	EUR 0	n.v.t.
VWS H35B	Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussenmedeoverheden)	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	Fout	EUR 0	n.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	Onzekerheid	EUR 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

De belangrijkste bevindingen uit de controle van de WNT-verantwoording

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen als topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de WNT-verantwoording in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: https://www.topinkomens.nl

Controleverklaring bevat paragraaf inzake overige aangelegenheden anticumulatiebepaling WNT

Met ingang van 2018 geldt een WNT-regel voor de samenloop van topfuncties bij verschillende WNT-instellingen. Deze anticumulatiebepaling regelt dat de som van de bezoldigingen van iemand die uitvoerende topfuncties uitoefent bij meerdere rechtspersonen of instellingen, niet hoger mag zijn dan het van toepassing zijnde bezoldigingsmaximum. In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2024 hebben wij geen controle uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatiebepaling. Dit hebben wij in onze controleverklaring bij uw jaarrekening in een paragraaf inzake overige aangelegenheden tot uitdrukking gebracht.

Bijlage Wet Normering Topinkomens (WNT)	
Aantal topfunctionarissen	U heeft twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening. Beide functionarissen hebben hun functie het gehele jaar vervuld.
Aard dienstverband	Beide topfunctionarissen zijn gedurende 2024 in loondienst bij de gemeente geweest.
Betaling ontslagvergoeding	U heeft in 2024 geen ontslag-vergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Wij zijn gedurende de gehele controle onafhankelijk geweest van uw gemeente

Een belangrijke kernwaarde van onze beroepsgroep is dat wij onafhankelijk zijn van het orgaan dat de jaarrekening opstelt. Bij uw gemeente is dit gewaarborgd omdat de gemeenteraad onze opdrachtgever is en het college verantwoordelijk is voor het opstellen van de jaarrekening.

Wij hebben de naleving bewaakt van externe standaarden, het onafhankelijkheidsbeleid van ETL Assurance & Overheidsaccountants en de onafhankelijkheidsafspraken met uw gemeente. Wij bevestigen dat we aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

Om onze onafhankelijkheid bij de controle van de jaarrekening te waarborgen hebben wij geen werkzaamheden uitgevoerd die buiten de kaders van onze overeenkomst vallen. Een andere maatregel die wij genomen hebben is dat alle teamleden die betrokken zijn bij de controle van uw gemeente persoonlijk hebben verklaard dat ze onafhankelijk zijn van uw gemeente. Deze verklaring is in ons controledossier opgenomen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Belangrijke onderwerpen en aandachtspunten die wij met u hebben gecommuniceerd

Als ETL Assurance & Overheidsaccountants vinden wij het belangrijk om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste onderwerpen en aandachtspunten van de controle aan u hebben gerapporteerd. Dit hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Management-letter	Accountants-verslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van onze onafhankelijkheid	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet-naleven van wet- en regelgeving		●	●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.		●	●
Ons standpunt over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de gemeente		●	●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Onze urenbesteding in verband met de controle van de jaarrekening van uw gemeente

Onze urenbesteding is in overeenstemming met onze verwachtingen

De controle van de jaarrekening vereist voldoende tijd en aandacht van het controleteam. Hierbij beogen we een passende verdeling binnen het team ten aanzien van de onderwerpen, kennis en betrokkenheid. Ingevolge de maatregelen “In het Publiek belang” binnen de accountancysector rapporteren wij over onze urenbesteding ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Teamlid	Begrote uren	Werkelijke uren
Partner	128	116
Manager	170	245
Controleleider	191	60
Beginnend controleleider	170	305
Assistent accountant	191	127
Totaal uren	**850**	**853**

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt wijkt onze werkelijke inspanning beperkt af van de verwachte inspanning. Wel zijn er tussen de functieniveaus verschuivingen geweest in de urenbesteding. Dit heeft te maken met een wijziging in de samenstelling van het controleteam ten opzichte van de begroting.

Zeker voor het eerste jaar is het gebruikelijk dat de urenbesteding hoger is dan de planning. Dat dit bij u niet heeft plaatsgevonden is een compliment voor de organisatie en onze samenwerking.

Culemborg

ETL ASSURANCE & OVERHEIDSACCOUNTANTS

Bedankt voor de fijne samenwerking